

val s Vörösmartyval együtt, nem maradt kizárólag az ó-görög és római formák mellett, hanem átmenetet alkotott a tisztán magyar nemzeti formákra. S azt mondhatjuk, hogy a népies Csokonainál s a hév érzelmű Kisfaludy Sándornál még élelőbb érzék nyilatkozik benne itt-ott azon magyar verselés iránt, mely Aranytól és Petőfivel érte el tökélye legmagasabb pontját. Mert míg a „Romlásnak indult“ — „Jámorság és középszer“ — „A felkölt nemességhez“ — „Nagy Pálhoz“ — és „Wesselényi hamvaihoz“ s számtalan római méretű ódáiban a legtisztább klasszicizmus nyelve zeng, utólrhetetlen tökélyvel, — csak oly verseit kell olvasnunk, mint a „Levéltörődék barátémhoz“, a „Búcsuzás Kemenesaljától“, az „Életphilosophia“, a „Szerelmem“ s még sok más, hogy a magyar rhythmusnak, talán még öntudatlan, de erős lüktetését érezzük, mely Arany verselésében egy félszázad múlva annyira elbájol. S hogy Berzsenyi ezt érezte, ha az elmélettel tisztában nem volt is, mutatják a Kölcsey bírálatára írt ellenbírálatának első kidolgozásából fenmaradt töredékes jegyzetek, jelesen a „mértékes-rimes verselésről“ szóló.

Ily költő volt az, kinek születése századik évfordulóját e napokban ünnepli meg szülő megyéje, mely bölcsőjét és lakóházát őrzi, míg az egész nemzet tekintete arra felé fordul, hogy részt vegyen lélekben a nemzeti költészet e szép ünnepében. Mi e nehézy bevezető sor mellett, a nagy költő arcképe és vázlatos életrajza közlésével sietünk a nemzeti ünnepélyhez járulni.

BERZSENYI Dániel régi magyar nemes családból, Vas megye kemenesaljai járásának Egyházás-Hetye községében született 1776 máj. 7-én. Atyja Lajos, egy stoikus erkölcsű s a görög és római irodalmakat kedvelő férfiú, korán felköltötte benne az irodalom és tudományok kedvelését és az erkölcs és honszeretet érzelmét. S tudván, hogy erős lélek csak erős testben lakhatik, a fiút testgyakorlatokra fogta, mozgás és szabad élet által edzette, lovaglás-, uszás-, gyakorlat-, birkózással erősítette s így küzdette le vele született gyöngeségét, úgy hogy mikor 12 éves korában a soproni iskolába küldötte, a fiu már kész kis athleta volt, ki azonban társait a tanulásban is csakhamar utólrta, elevelegben, mivelttségben, jelesen az énekekben pedig felül is multa. De testi és szellemi fejlettsége s előnye csakhamar vásottságra ragadták, úgy hogy atyja jónak látta hazavinni a nyilvános iskolából, s egy évig otthon maga oktatta a klasszikusokban s olvastatta vele a magyar verses könyveket. Egy év múlva ismét visszakérült az iskolába, hol a szónoklat tanára Victoris a klasszikusokban, mintők és prózairókban mind nagyobb jártasságra vezette. A német nyelvet a soproni leányokkal való társalgásban sajátította el: s egyszersmind tagjává levén a Kis János által alapított „magyar társaság“-nak, titkon verselni is kezdett. E mellett azonban a szoros iskolai fegyelmet nem tűrhette, s a rendes tanulmányokat is elhanyagolva, atyja a 20 éves ifjút 1796-ban végkép hazavitte az iskolából, s a gazdaság mellé, az ekeszarvához állította.

* Toldy kézikönyvének s a Munkák előtt álló életrajznak adatait (mely B. születését 1780-ra teszi) a keresztlevelel megcáfolja s igazolja a kézikönyv első kiadásának helyesen írt adatait.

Költői hajlamai, melyeket atyja megsejtett, nem tetszettek ennek, s míg a latin prózairókat tovább is együtt olvasták esténként, a költőtől eltiltotta fiát, ki azokat titkon annál mohóbban olvasta. Végre is szakadásra került apa és fiu közt a dolog, s az ifjú 1800-ban megvált az atyai háztól és Sömjénbe, anyai jószágára költözött, hol a 14 éves Dukai Takács Zsuzsánnát nőül vevén, annak részjégét is átvette, s látszólag egészen a gazdálkodásnak, titkon azonban annál nagyobb szenvedéllyel adta magát a költészetnek; míg családja is növekedett.

Itt látogatta meg egyszer, 1805-ben komája s régi barátja Kis János, ki előtt, félig akaratlanul, elárulta, hogy ő is írogat „firkál egyetmást.“ Most a fiókölögymás után kerültek elé a „Magyarokhoz“, a „Felkölt nemességhez“, „Herczeg Eszterházy Miklóshoz“ stb. írt ódák, melyek Kis János egészen elragadták, később ez által Kazinczyval is közölte, ezt is bámulással ejtették, míg utóbb nyilvánosságra kerülve, az egész nemzetet lelkesedés tüzevel és csodálattal töltötték el. Valóban Berzsenyi már ez első költeményekben messze túlszárnyalta példányát, Virág Benedekét; s bár nyelvét itt-ott dagály és a mythologiai képek s nevekben való túlságos bujjalkodás terhelte, de a képzelet és érzés tüze, gazdagsága, eszmemenetének eredetisége, nyelvének fordulatossága és erőteljes volta, az erkölcsi fenség, mely ódáiban a magasztosságig emelkedett: műveinek örök becsét biztosították.

Kis és Kazinczy buzdításai végre győztek a falusi magánya árnyába vonult s ott addig csak magának éneklő költő bántartalmán — s miután atyjának 1808-ban bekövetkezett halálával ennek somogy-megyei jószágát is átvéte, ide Niklára költözött, költői búcsuját véve a Kemenesaljától, azontul egész tehetségét s ideje javát a költészetnek szentelve, 1812-ben összes versei kiadására is elhatározta magát, a mit a következő évben, a pesti és székesfehérvári lelkes papnövédek segítségével Helmezy Mihály eszközölt. Költeményeit közönség és irodalom egyaránt lelkesült tapsokkal fogadta; s e tetszés bő kárpótlást és elégtételt nyújtott neki a keserűségért, melyet szívében a nyelvújítás ellen intézett „Mondolat“-nak reá és költészetére is irányzott dühös megtámadásai ébresztettek. Költeményei oly általános tetszést nyertek, hogy ez magát is szinte megijesztette. Mint a görög szónok, midőn szavait az aljnép tapsokkal kísérte, megdöbbenve kérdé barátaitól: „nem mondtam-e valami bolondot, hogy ennyire tetszik a csöselékeknek?“ — Berzsenyi is azt írta Kazinczynek: „Félek, hogy verseim igen közönségesek, s méltányos egyszersmind tetszenek.“ De a költészet s általában a lángész sajátosság varázsa ez: a magas lelki és bámulattal kísérő röptét, s az együgyűek is megértik; a költő szívében millió szív dobog együtt; érzelmeiben mindenki a magáéra ismer, szava minden szív hurjának érintésében megtalálja a kellő hangot.

Versei 1816-ban megérték a második kiadást. De 1817-ben következett Kölcsey bírálatára a „Tudománygyűjtemény“-ben. Kölcsey a magasabb, s méltányos egyszersmind és szigorú műbírálat sorompóit akarta megnyitni irodalmunkban, s nem vesződve kisebb írókkal, a kor három lyrai

nagyságát, Kist, Csokonayt és Berzsenyit vette első sorban bírálat alá. Hogy Kisnek adta köztük, mindent összevéve az első-séget, azt ennek nem költői tehetsége, csak szép lelke s bölcseségi nyugalma igazolja némileg; hogy Csokonait, ki nem tartozott a nyelvújítók s Kazinczy iskolájához, méltányolni tudta, ez díszéretére szolgál elfogulatlanságának. De Berzsenyi iránt sem volt igazságtalan. Bár nyelve s kivált rimes versei pongyolaságát (nem ismerve fel benők a magyar rhythmus lüktetését) megrotta, bár képzelődése túlsapongásait s olykori kinövésait, dagályát s egyes képei hangzatos ürességét kimutatta, — de szigor mellett, melyet a magas szempont s a nagy költőre alkalmazott legmagasabb mérték teljesen igazol, — tisztázott s fényes tulajdonai őszinte elismerésével nyilatkozik róla. Berzsenyit azonban e bírálat végkép elkészerítette. Ő, ki azelőtt csak magasztalást hallott s tapsokat és koszorukat nyert kritika nélkül: az első tárgyilag kritikában csak a gáncsot érezte, a díszéretet nem hallotta. S a nagy énekes tulérzékeny szíve elfordult a jó szándékú és tiszta keblű bíráltól; sőt a hozzá közel álló s őt védelmezni igyekvő Kazinczytól is, annál inkább, mert akadtak, a kik a szép lelkek egységét irigylve, közöttük a tüzet szitogatták. Berzsenyi élesen s türelmetlenül felelt a bírálatra, s lelke elkészeredésében magába vonult vissza és fájdalomát megsebzett kedélye mélyébe zárta el. Az engesztelő szótát már csak sirja felett hangzott a remek emléksbeszédben, melyet őt, az elhunytat, Kölcsey az akadémiában ünnepelte.

A kritika által végig sértett költő csak ritkán szólalt meg azután; s ha a kritikának legnemesebb célja — az olvasónak s a többi irodalomnak nyújtott tanúság mellett — a megbírált író is javítani és hibáiból tisztítani, nem pedig leverni s elkedvetleníteni vagy épen elnémitani a tehetséget: a Kölcsey kritikája csakugyan eltévesztette célját. Erről azonban Kölcsey nem tehet; ő az igazságot kereste s önzetlen szándéka igazolta őt. Pedig hogy Berzsenyi költői ere nem fogyatkozott meg, későbbi keletű, bár kevés számú versei bizonyítják. Utolsó költeménye 1830-ból, ódája gr. Majláth Jánoshoz, még erről tesz tanúságot. A bírálat után azonban keveset, s azt is többnyire prózában dolgozott. Mikor 1830-ban az akadémia szervekedett s őt, saját kívánatára, nem a nyelv- és széptudományi, hanem a bölcsészeti osztályban választotta első vidéki rendes tagjául, úgy látszott az aeszthetikai elmélet terén új munkásságra buzdul. „Poétai harmonistika“ cím alatt nagyobb tanulmányt foglalt székét, mely egész aeszthetikai rendszert tartalmazott, vázlatban. „Kritikai levelei“ (1829—1834) s ismét „A kritikáról“ — részint elméleteket fejtegetnek, részint egyes műveket bírálnak. Utolsó nagyobb dolgozata „A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól“ — az anyagi érdekek körüli elmélkedéseit tartalmazza.

De már régebben megrendült egészsége egészen alá volt ásva. 1836 tavaszán a budai fürdőket akarta használni s barátai remélték, hogy a fővárosi irodalmi körökben lelke új rugalmasságot nyer még. A halál azonban megelőzte a reményeket s febr. 24-én elragadta övéi karjai közül s a nemzet és az irodalom reményei előtt.

Vörösmarty szép ódáiban gyászolta a költészet pótolhatatlan veszteségét; az akadémiában pedig Kölcsey tette a legméltóbb koszorút sirjára. Munkáit teljesen, s nagy érdekű — bár sok helytelenség által is zavart és ferditett jegyzetekkel — Döbrentey, később megtisztítva, két ízben is, Toldy bocsátotta közre. Azok ma sincsenek elfeledve még, s a szíjzoru, melyet az emlékezet most tesz sirjára, nem egy elhangzott névnek, a költő folyvást élő dícsőségének szól.

—d—r—

Búcsuzás Kemenesaljától.

1808.

Berzsenyi költeményéből.

Messze setétedik már a Ság teteje,
Ezentúl elrejt a Bakony erdeje,
Szülőföldem, képedet:
Megállok még egyszer, s reád visszanezék,
Ti kéklő halmok! gyönyörű vidékek!
Vegyétek bús könnyemet.

Ti láttátok az én bölcsőimnek ringását,
S ácsorgó ajukam első mosolygását
Szülém forró kebelén:
Ti láttátok a víg gyermek játékait,
A serdülő ifju örömit, gondjait,
Éltem vidám reggelén.

Mélyen illetődvé búcsuzom tőletek:
Elmegyek: de szívem ott marad véletek
A szerelem láncaim.
Himezze bár itam thesszali virulmány
Koszoruzza fejem legdícsőbb ragyogvány,
A szerenese karjain:

Bánatos érzéssel nézek vissza rátok,
Ti szelid szerelmek s vidám nyújasságok
Örömmel telt órái!
Nem ad vissza nekem már semmi titeket!
Evezzem bár körül a mély tengereket,
Mint Magellán gályái.

Oh, gyakran a szívnek édes ösztöneit,
S tárgyaihoz vonzó rózsaköteleit
Egy tündér kép élvágyja!
A szilaj vágványok gigászi harczeit,
E bujdosó csillag ezer orkánait
Bévent szemünk nem látja.

Hív szívünk eszedeből intésint nem halljuk,
Az előttünk nyíló rózsát letapodjunk,
Messzebb járnak szemekünk:
Bámulva kergetjük álunkunk tarka képét,
Órökre elvesztjük gyakran éltünk szépét,
S későn hullnak könnyeink.

ROJTI PALKÓ.

Elbeszélés.

Írta KAZÁR EMIL.

I.

A mi vidékünkön s az egész Kun-Lapson mindenki ismerte ezt a nevet: Rojti Palkó, s most is sokat beszélnek felőle, de nem a jámborok épülésére.

Nagyon sok olyan nevezetes ember van, kinek sarkövére a kőfaragó nem metsz be egyebet, csak a nevet, az életkort, s a halálózás napját, mégis tömérdek sokat tudnak a sírban fekvőről. Rojti Palkó is ilyen volt. Vidéki igazi nevezetesség, kinek nevét biztosan kiejthette akárki, ha olyat akart mondani, a mit mindenki ismer, s a mihez mindenki tud még valamit hozzá adni. Némely emberekről soha senki sem tud mindent és teljesen, s mindenki ismer még valami kiegészítőt.

Ha valakinek szép paripája volt, azt mondták rá: Rojti Palkónak sines külön. A ki jól megülte a tüzes mént, arra is azt mondták, hogy ugy lovagol, mint Rojti Palkó. Épen így hasonlították az agarakat és kopókat, melyek kiváló tulajdonaihoz mind a Rojti Palkó birtokbeli agarai és kopói szolgáltak minta gyanánt. A fegyvert is csak mint közmondásos szert emlegették Rojti Palkó kezében. Gavallér emberek, vagy nagy bokorra kötött nyakkenős és mosó keztüköt hordozó gányók mind jó néven vették, ha valaki oly tulajdont fedezett föl bennük, melyet Rojti Palkó sokféle emlegetett tulajdonságával párhuzamba lehetett állítani; akár ha azt mondták is: olyan korhely, mint Rojti Palkó. A szegény ember ugy sohajtozott: gazdag, mint Rojti Palkó. A papok, lelkészek a legistentelenebb halandónak tartották, de mégis jó szavakkal kellett felőle megemlékezniük, mert egy pár templomnak patrónusa volt, s több iskolának szép kis összegeket adott, többnyire olyan pénzt, a mit kártyán nyert. A nők érdekes embernek tartották. Hallani lehetett olyasmit is, hogy ennek vagy amannak a feleségét Rojti Palkó elszerette. Mindent összevéve, Rojti Palkó kiesapongó kedvű, könnyelmű, ledér és korhely legény volt az egész világszámára.

A felesége nem szólt semmit. Nagyon csöndes természetű, türelmes, szomorú, gyöngye asszony volt, s mikor meghalt, az a vélemény kísérte a sirba: „ott jobb dolga lesz.“

Nagyon sok volna mindazt elmondani (s bizonyára zavaros és sehogy össze nem illő szóbeszéd lenne, mint a rögtön itt következő följegyzésből is kitünik,) a mit Rojti Pál házasságáról beszéltek. Majd azt lehetett hallani, hogy a híres ember sokáig hitegette feleségét, míg elvette, s akkor is csak azért, mert a menyasszony bátyja töltött fegyverrel ment rá. Ez kissé valószínűtlen, mert Rojti Palkót semmi emberia nem kényszeríthette, se szép szóval, se töltött fegyverrel. Épen mert kételkedni lehet az adat hitelességében, tehát másik forrásban is beszélték a dolgot, s e szerint Rojti Palkónak semmi szüksége sem volt a kényszerítésre, mert csakugyan tetszett neki a leány, s később azért hült meg iránta, mert az asszony sokat betegeskedett, Rojti Palkó pedig, mint nemzetiségének utolsó hajtása, igen boszantónak találta a dolgot, hogy ő legyen az utolsó Rojti. De hát mért nem házasonodott meg felesége halála után? Erre a kérdésre megint nem lehetett határozott választ hallani. Az egyik azt mondta, hogy Rojti Palkó nagyon benne van a korhelységben és éli világát; a másik pedig töménytelen „azt mondják“ és „ugy beszélnek“ közbeszúrásával és mindenféle valószínűtlen okoskodásokkal ugy adta elő, hogy voltaképen Rojti Palkó a felesége sógornóját, a szép Marjainét „karazirozta“ (betűszerinti idézése a mende-mondák szövegének), de az nem akart felőle tudni semmit, leánykorában kosarat is adott neki, a mit Rojti Palkó sohasem tudott elfelejteni, mert ilyesmi nem történt vele. Émelygős gondolkozású anyókák, kik isteni tisztelet előtt és után mindig egy-egy félórát ácsorogtak a templom ajtaja előtt, s az alatt folyton locsogtak, ha volt kinek, azt mondták: ez a valószínű ok, hogy a „rajthózlis nagyságos ur“ nem házasonodott meg újra. Most is fáj a szíve azután az asszony után.

Csak hogy a ki ismerte Rojti Palkót, nagyot nevetett az efféle rászavalt érzélességen. Jobb is nem jegyezni föl azokból többet semmit.

A Rojti Palkó kastélya szintoly irigylésreméltó volt, mint maga a tulajdonos. Nem mintha valami építészeti nevezetesség lett volna, mert mindössze földszintes nagy ház volt, valami 15 ablakkal, melyeket erős rostélyok védtek, nem tolvajok ellen, hanem azért, hogy a dözsölésből meg ne szökhessenek a jó czimborák. Irigylésreméltó volt a benne lakó jókedv miatt. Ha Rojti Palkó otthon volt, soha sem hallgatott el a cigány zene, nem szünt meg az ének, nem hiányzott a vendég, mert azt az országuton is fogtak. Maguktól szintén elég sokan jöttek mindenfelől. Akár otthon volt Rojti Palkó, akár nem, a kulcsárnak kötelessége volt mindig terített asztalt tartani, és szolgálni.

A híres ember már tulhaladta a negyven évét, de vasból öntöttek látszott. Korhelység, dorbézolás, meg sem tetszett rajta. Dözsölhetett éjt és napot, mégis eleven maradt, s akkor is legyűrte a legjobb lovas.

Mindig könnyelműnek, mulatozást szeretőnek ismerte mindenki. Ő maga nem sokat adott senkire, egyik ember olyan volt ránézve, mint a másik. Hanem kikezdeni vele nem volt tanácsos. Őrizkedett is tőle még az adó-exekució is.

Egyszer megtörtént, hogy 30 katonát vittek a nyakára abban az emlékezetes időben, mely nem olyan régen mult el. Soha katona nem élt meg jobb dolgot, mint ezek. Ihattak, ehettek egész nap. Ittak is, ettek is, de nem egész nap, mert délre már eláztak, belekötöttek a tisztbe, megverték, s másnap ugyanezt tették. Hoztak helyettük másik harminczat. Azok is ugy tettek.

Rojti Palkó az alatt agarászott.

Egyetlen család volt messze környéken, mely Rojti Palkót se meg nem látogatta, se ő föl nem kereste azokat, pedig rokonságban álltak. A Marjai-család ez, ugyanazon faluban, honnan Rojti Palkó nevezetes hire kelt szárnyra. Hídegen közöntötték egymást, ha találkoztak, de még beszédbe sem eredtek. Mióta Rojti Palkó eltemette feleségét, azóta a Marjaiék közül senki sem tette be lábát a vén kastélyba. Akkor is csak a temetésre mentek, mert Rojtiné Marjai lány volt.

Alkalmasint ez a barátság nélküli állapot adott okot azokra a mende-mondákra, melyek semmibe nem vehetőségére az imént felsoroltunk nehányat.

II.

Egy szép tavaszi délután Marjai Bélának teljes oka lehetett gyönyörködni ott a szellős tornáczon, melynek egyik gerendaszlopához dölve jóízűn pipázott. Régen állt azon a helyen, többször kiszivta már pipáját, de mégis csak ott maradt, s azzal mulatta magát, hogy öltögető feleségét meg-megdobta egy cseresnye-maggal, majd meg az udvarra kiáltozott le iszonyu fenyegetések közt, soha szem által nem látott, de az emberek által annál többször emlegetett borzasztó sárkányokat és vérengző bikákat hivatgatva, hogy gyors megjelenésük által rendet csinálnának ott lent az udvaron, s elragadjanak egy kimondhatatlan rosaságú teremtet, ki csak négy éves volt, kit Marjai Béla fölvaltva kópénak.

öregnek, vasgyúrónak, bakonybeli zsvány-nak, finnak, pintyökének, gonosz czimborának nevezett, s kit arról is biztosított, hogy mindjárt ő megy le az udvarra, s valóban tett is oly fenyegető mozdulatokat, mintha lemenne, de voltaképen csak lábával dobogott, s ott helyben maradt, tudtul adva, hogy inkább a vármegyebeli hajduk után küld, kik tudni fogják, hogy mit tegyenek ily gonosz legénnyel. A vármegye hajduk összehívására több névtulajdonost föl is szólított, nevezetesen Zsuzsit, Pistát,

gubaszkodni; kiváló szenvedélye pedig abban nyilvánult, hogy az udvaron keresztül menő minden cselédet bármely csatakiáltásnál határozottabb és harsányabb kiáltások közt megrohant, bele csimpajkodott, s félre nem magyarázható követelésekkel sürgette: venné hátára, emelné magasra, vinné föl a padlásra, vagy fogna neki madarat s kötné meg azt valami zsinigra. Mind eme követelések elhárítása nem kis gondot adott azoknak, kikre az udvarbeli zsarnok kivetette, s végre is

gyík. Börből kell neki ruhát készíttetnünk, mert különben mindig rongyos lesz, és te meg nem szabadulsz a foltozástól.

Ez utóbbi megjegyzés arra vonatkozott, hogy a fiatal nő egész délután holmi apró ujjas és nadrág foltoztatásával foglalkozott, a mit az anyák nem igen szeretnek másra bizni, mert a világon semmi halandó nem volna képes olyan csinosan és olyan erősen orvosolni azoknak a ruháknak a sérelmeit. Marjai Béla megfogta a szép fiatal asszonyka állát, megcsókolta

A természettudományok akadémiaja.

A „Public Ledger“ hirlap palotája.

Függetlenségi csarnok.

Sz. Péter és Sz. Pál székesegyháza.

PHILADELPHIAI KÉPEK.

Matyót, kik azonban személyileg nem jelentkeztek.

Az udvarról pedig koronként vidám kacagás hangozott föl, s az alig négy éves fiúcska elkövette mindazokat a fölszámlálhatlanságokat, miket ekkora teremtesek minden valószínűség szerint azért követnek el, mert meg vannak győződve, hogy ez komoly hivatásuk. Meggórálta a szállongó verebeket, versenyt kiáltozott a varjak kárográsával; némi mellékes szenvedélyeket tanúsított mind ama helyek iránt, melyeken a vén házörző eb jónak látta össze-

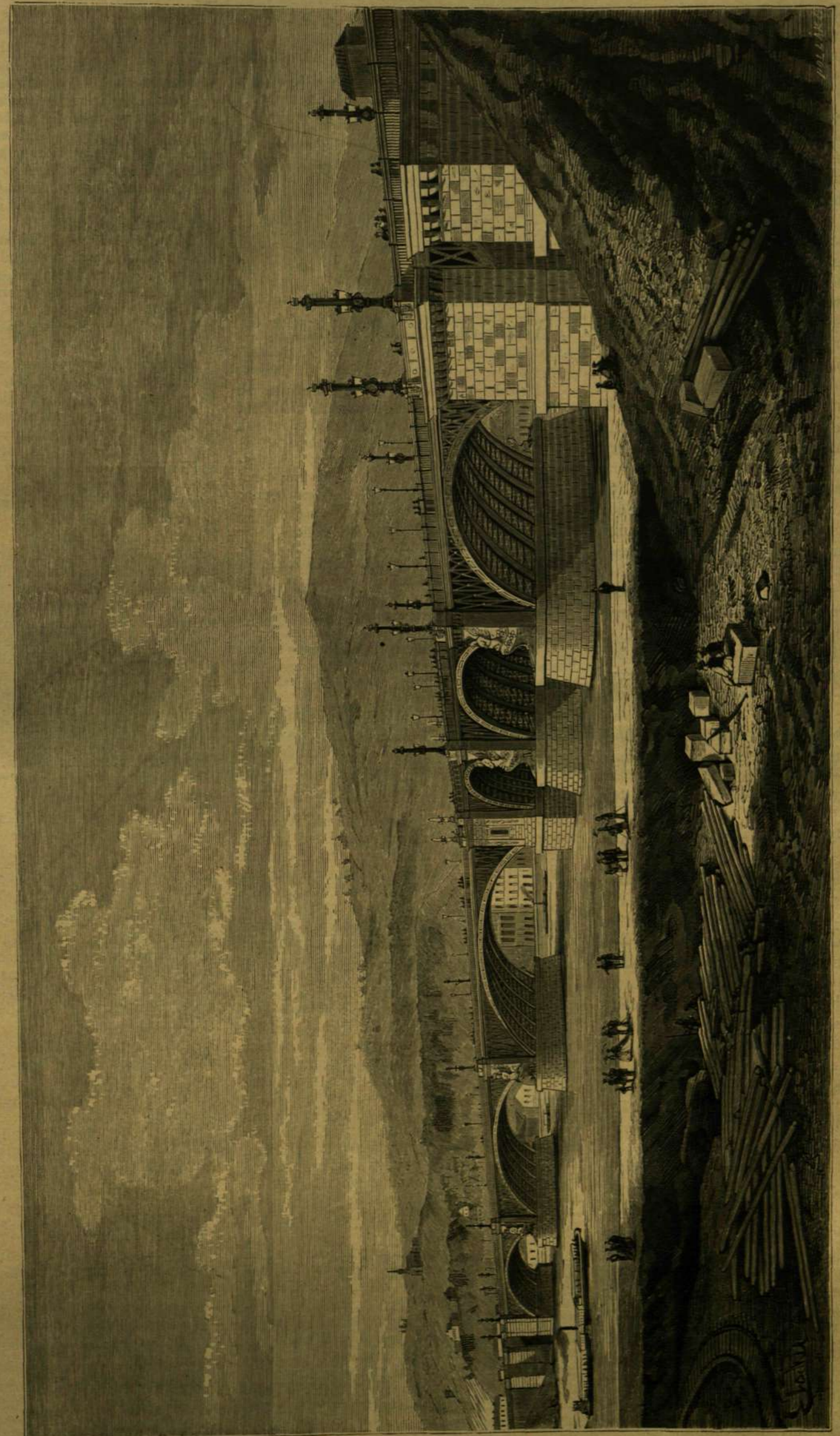
szükségessé vált fölemlíteni a kéményseprőket, a cigányasszonyokat, kiknek tekintélye bizonyos koru egyének előtt eléggé ismeretes; és szükségessé vált, hogy Marjai Béla a tűzokádó sárkányokkal és vármegyebeli hajdukkal szabadítsa ki a megtámadottakat.

— Pompás elevenség, egészséges tüdő, virgoncz vérkeringés, édes Marim, — szólt Marjai Béla nejéhez, és szemének szeretettől sugárzó tekintetét megosztotta fiatal felesége és a széles jó kedvben játszó gyermek közt. — El nem fárad, valóságos

életteljes ajkát, s kérdezte: ha vajjon pánczél-inggel, s a muzeumokban látható sodrony ujjasokkal nem lehetne-e véget vetni az örökös varrogatásnak. Mire a fiatal nő elnevette magát, és tiltakozott a háborítás ellen, miután a dolog sürgős, a ruhákban pedig nagy a rombolás.

E pillanatban, közel hozzájuk, egy kő bezuzta az ablakot.

— Jaj te ördögi hadsereg pattantyúsa! — kiáltott az apa, egy perczig sem kételkedve, hogy a törtétek miatt hová kell fordulnia. — Most már egy szavam sincs

A MARGIT-HID. — (Eltischer Lajos rajza.)

a dragonyosok számára, ha érted jönnek s el akarnak vinni. Hé dragonyosok, és minden nagy zsákkal járó emberek, ide jöjjetek, nyitva a kapu!

A gyerek azonban eltűnt az udvarról, s a mint anyja nevének kiáltotta, arra sem válaszolt. Az apa még biztos kilátásba helyezve, hogy ő majd fölkeresi s átszolgáltatja valami drótos tónak, ki a jelen esetben az igazságtételre legalkalmasabb lesz, leült nyugodtan neje mellé, s kölcsönös részletezéssel igyekeztek jellemrajzot változni a fiu felől, s noha e rajzoknak mindegyike csak négy évnél idősebb szűk körben belől kellett elférni, mégis fölötté sok időt vett igénybe azok fölsorolása, és kitűnt, hogy a világ teremtése óta soha sem volt eseményekben oly dús és rendkívüli mozgalmak idősze, mint az a négy év, melyeknek esemény-csoportozatai az ablakbetörésig terjednek.

— De hát hol is van Károly? — kérdezte végre az apa, letekintve az udvarra, s mikor nem látta, stentori hangon kiáltotta a fiu nevét, és csábító ígéreteket hirdetett ki, arra az esetre, ha Károly önkényű és tüstént megjelenik.

A gyermek nem jött. Az anya leküldött utána a kertbe, de a cseléd azt mondta, hogy ott nincs. Az anya nem akarta hinni, s lement maga, az apa pedig az utczán nézte. A fiu nem találták se a kertben, se az utczán, se a szobában, se a szomszédoknál, és sehol, a hol keresték. Az anya rémülten kiáltozta nevét mindenfelé és kétségbeesetten sirt. Így ment végig a falu utczáján, megkérdezve mindenkit, de senki sem tudott neki utba igazító választ adni.

Épen akkor jött a mezők felől Rójt Palkó, vállán puskával, s tarisznyája mellett néhány elejtett fűrjével. Marjainé őt is megállította, ha vajjon nem látta-e Károlyt.

Rójt Palkó egészen lehuza a kalapot szemére, s ő is csak annyit tudott válaszolni, hogy nem látta. Marjainé összekulcsolta fején a kezét, és futott tovább. Rójt Palkó még ott állt egy pár pillanatig azon a helyen, hosszan utána nézett a szép siránkozó asszonynak, s aztán ő is folytatta a maga útját. Marjainé házához érve, a tulsó oldalról átesapott a kapu elé, s egy ott télenkedő és sopánkodó cseléd-től megkérdezte, hogy mikor veszett el a fiu? Isten tudja, egyszer csak elveszett és nem találják.

— És ha nem találják, — tette utána a cseléd nagy fohászodással, — tün utána hal a nagyságos asszony, de hogy eszt veszti, az még bizonyosabb.

Ha Rójt Palkó csak kíváncsiságát akarta kielégíteni a kérdezősködés által, az a legközelebbi módon teljesült. Nem is kérdezték többé semmit, elment hazára.

Kastély a falu tulsó végén feküdt, egészen külön s egy magas dombon. Már messziről vig zene és zürzavaros dalolás hangzott a kinyitott ablakokból. Mindig ilyesmire hangzott ki onnan.

A kastély ura először saját szobájába ment, hogy poros öltönyét és nagy vadász-csizmáját fölváltsa.

— Kitelik tőle, hogy utána hal, — mormogta magában, mi közt fegyverét, tarisznyáját s a fűrjeket félre dobta, aztán az ablakoktól tártá ki, honnan a nagy sikáson messzire szét lehetett látni.

Csak hogy ez a síkság nem mind föld

volt, sőt csak kis része volt föld. A nagy részt víz lepte el, olyan víz, melyet a térképen hiába keresünk, pedig mérföldekre elterjednek, itt-ott keskeny földnyergek, lapos föld-czikkék és buczkák által megszakgatva. A vad-vizek ezek.

A hogy Rójt Palkó arra nézett, hol ragyogó volt minden, valami megragadhatta figyelmét, mert pillanatról pillanatra mohóbban és erősebben nézett; majd pedig egész lázas sietséggel több fiókot kinyitogatott, összeturkált azokban mindent, migem végre egy távsőre talált, s most azon nézett.

— A gyermek a vad-vizek közt van! — kiáltott hevesen, és elkapta szeméi elől a távsövet.

(Folyt. követe.)

Vázlatok Philadelphiból.

II.

Philadelphiat még Penn Vilmos vettette be a tulajdonképeni városok (City) sorába 1701-ben. 1854 óta több külváros egyesült azzal, melyek közt Kensington, Germantown, Northern Liberties, West-Philadelphia, Southwark, Spring-Garden stb. a legnevezetesebbek. A város területe igen nagy s tömérdek épülethely van benne; a házakat nem szükség nagyon összeszoritni. Ugynevezett bérházakat, melyek többnyire szegényebb családokkal vannak tele tömve, Philadelphiból keveset találunk. A város, bár népességére nézve az Unió második városa, e tekintetben dicsegetés ellentét képez az Egyesült-Államok többi nagyvárosával s főleg Új-Yorkkal. Philadelphianak számos közeire és kertje van, melyek a városnak igen barátságos és otthonias színezetet kölcsönöznek. A nevezetesebb parkokról már előbbi közleményünkben tettünk említést.

Közintézetekben s más nevezetesebb épületekben Philadelphia oly gazdag, hogy e tekintetben bátran versenyezhet Új-Yorkkal és Washingtonnal. A város közepén, a Chestnut-(Gesztenyefa-) utca déli oldalán a negyedik és ötödik utca között (a főutczákat átmetező keresztutczák Philadelphiból is, mint Amerika minden nagyobb városában, számokkal vannak megjelölve) emelkedik a Függetlenségi-csarnok (Independence — korábban Carpenter's Hall). E kis tornyossal díszített épület volt az Egyesült-Államok szabadságának bölcsője. Itt gyűlt össze az első Continental-congress, mint ezt a következő felirat is bizonyítja: „Henry, Hancock and Adams inspired the Delegates of the Colonies with Nerve and Sine for the Toils of War.“ („Henry, Hancock és Adams a gyarmat követit a háború fáradságaihoz erőre és kitartásra lelkesítették“). Itt nyitotta meg Duché lelkes örökké emlékezetes első imájával a népképviselők ülését ama nap reggelén, melyen Boston ágyuztatásának híre Philadelphiba érkezett s a gyarmatok belátták, hogy a háború kikerülhetetlen. A lelkes imája oly megragadó és elannyira lelkesítő volt, hogy a legkomolyabb és legszenvedélytelenebb quakerek is könnyezni kezdtek hallatára, s ez idő óta elnemt minden oly hang, mely a kongresszusnak imával való megnyitását eleinte annyira ellenezte. E kegyeltes szokást ma is gyakorolják majd minden Unióbeli állam törvényhozó testületénél.

A Carpenter- vagy Függetlenségi-csarnok építését 1729-ben kezdték meg és 1735-ben végezték be. A főépület keleti szobájában, a tulajdonképeni Függetlenségi csarnokban ülészet a második Continental-congress és itt fogadták el 1776. július 4-én a függetlenségi nyilatkozatot. A nevezetes csarnokot lehetőleg ugyanazon állapotban tartották meg, a melyben az említett napon vala, s csupán néhány érdemes államférfi arcképe s néhány történelmileg nevezetes és nagybecsű ereklye látható benne. Miután a gyarmatok képviselői a függetlenségi nyilatkozatot elfogadták, a kongresszus jegyzője, Thomson Károly, kilépett a Függetlenségi-térre néző lépcsőzetre, s a roppant tömegben összegyűlt népsokaságnak, a Függetlenségi-csarnok nagy harangjának zugása közben, kihirdette a türelmetlenül várt szavazás eredményét. A vén

harangon, mely hatalmas csengésű hangjaival a világra szóló esemény kihirdetését ünnepelesen kísérte, a következő jelentőségű körirattal vala olvasható: „Szabadság az egész országnak és összes lakóinak!“ E harang most is megvan még, de megrepedt és használhatatlan.

A kongresszus-csarnok második emeletében tartotta Washington György híres bucsbeszédét, melyben politikai végrendeletét az ország népével közölte. A Függetlenségi-csarnok előtti érteklő díszes téren Washingtonnak ércszobrára emelkedik, melynek föliratát amaz ismeretes szavak képezik, melyekkel az amerikai kongresszus által a nagy férfúnak 1799. december 14-én bekövetkezett halála után a képviselő testület elé terjesztett három határozat kezdődött: „Első a háboruban, első a békében, és első honfitársai szívében.“

Van még egy épület Philadelphiból, mely a függetlenségi nyilatkozattal történeti összefüggésben áll; ez a Hiltzheimer-féle New-House (újház). Itt szerkesztette Jefferson Tamás a függetlenségi nyilatkozatot. Az épület márványkőből épült háromemeletes ház s ma üzlethelyiségek vannak benne.

Philadelphia legnevezetesebb utcái közé tartozik a pompás épületei, élénk forgalma, fényes kirakatai és boltjai s állandóan és izléssel épített hidja miatt egyaránt nevezetes Chestnut-street vagyis Gesztenyefa-utca. Ez képviseli legméltóbban Philadelphia társadalmi és kereskedelmi életét, mert itt megy végbe a legélénkebb sűrűség-forgás és itt emelkednek a város legnagyobb és legmagasabb épületei. Ezek közt első helyen áll a *cánház*, melynek a postahivatal is el van helyezve s melynek építését 1824-ben fejezték be és egy millió forintba került. A Gesztenyefa- és hatodik utca délnyugti szegletén barnakőből épült nagyszerű palota emelkedik büszke homlokzatával s három kis tornyán lengő lobogóval. A közbelső torny első részén messziről szembe tűnik e két szó: „Public Ledger“, mely az Egyesült-Államok egyik legnépszerűbb hírlapjának neve. A „Public Ledger“ 90,000 példányban van elterjedve. Ugyane tájon láthatók a többi nevezetesebb hírlapok épületei is, melyek közt legfeltűnőbbek az „Evening Bulletin“, „Press“, „Day“ és „Philadelphia Democrat“ kolosszális palotái. Mind e hírlapok nálunk alig sejtett nagy olvasó közönségnek örvendek Amerikában.

A gesztenyefa-utca után az ugynevezett széles-utczában (Broad-street) látható a legtöbb nevezetes épület. Ezek közt első helyet érdemel a természettudományok akadémiaja, mely ugyan elég nagy épület, hanem a természettudományok mai előhaladása következtében már nem képes az intézet gazdag gyűjteményeit magába fogadni, úgy hogy a Racz- és tizenkilencedik utca sarkán a természettudományok számára közelebbi új akadémiát fognak építeni. A most meglevő intézetnek 23,000 kötetből álló könyvtára s igen gazdag föld-, állat- és növényzeti gyűjteménye van.

A többi nevezetesebb köz- és magánépületeket, melynek az Egyesült-Államok pénzverdeje, a Pennsylvania-egyetem, a szabadkőművesek régi temploma, az amerikai zenészeki akadémia, Girard-kollegium stb., csak épen fölemlítve, a templomok közül a Szt.-Péter- és Szt.-Pál főtemplomot kívántuk még kiemelni, mely Philadelphia számos egyházi épülete közt első helyet érdemel. A templom a Logan-térrel átellenben, a tizenhatszázadik utczában fekszik s az Egyesült-Államok legszebb katolikus templomai közé tartozik. Alapkövet 1846. szept. 6-án tették le s az első isteni tiszteletet 1848 novemberében tartották benne. Az épület előrése 136 láb hosszú, belterébe hossza 216, magassága pedig 210 láb. Belseje keresztalakú s az egész imaház román izlésben van építve.

Az amerikaiak temetőiket nagy gondal szokták ápolni. A hol csak egy város fekvése és környéke megengedi, mindig a legszebb fekvésű helyeket választják ki temetőül. Így történt ez Philadelphiból is. E város közvetlen szomszédságában szintén a temetők foglalják el a legszebb helyeket. Azért e helyek látogatása mindig megérdemli a fáradságot; mert a művészet és találmány izlés a természettel netalán üresen hagyott létezőket is kegyeltes buzgalommal igyekszik helyreállítani. Egyebkoránt a város tavolabbi környéke sem szűkülökdi a természet szépségeiben. Például a germantowni vasut

nehány perez alatt két igen szép külvárosba viszi az utazót s úgy a Schuykill, mint a Delaware partjai a városon felül és alul meglepő táj szépségeket tárnak a kirándulók elé.

S. L.

A Margit-híd.

Múlt vasárnap nyitották meg ünnepélyességgel a közhasználatnak már február végén átadott Margit-hidat, mely hatalmas s egyruttal ékes-kapocs gyanánt fűzi egymáshoz hosszú évszázadok tartamára a főváros két partját.

A monumentális építménynek jelentősége legjobban kitűnik azon körülményből, hogy a lánchidon kívül most már egy második állandó híd kapcsolja egymáshoz Magyarországnak a Duna által ketté szelt részeit. Az összekötő vasúti híd a Gellért alatt harmadik lesz e szövetségben.

De azontúl Dévénnyől kezdve le egészen Orsováig, sőt egészen a Duna-torkolatig, nincs több állandó híd a hatalmas folyamon. Az Újvidéket Péterváradal összekötő hajóhidon kívül egyáltalán nincs semmiféle híd többé az alsó Dunán. Ellenben Budapest felől Komáromnál, Pozsonynál szelk át hajóhidak a folyam széles tükre. Csak hogy ez az összekötés a téli hónapokban mindig megszakad, ugyhogy jégzajlás idején harmincz évig volt a budapesti lánchid az egyedüli összekötő pont Magyarországon két része között.

A Margit-híd jelentősége e szerint országos, ha mindjárt a főváros elvezi is legközvetlenebbül az általa nyújtott nagy és sokszoros előnyöket. Nemcsak a forgalom gyorsításában és megkönnyítésében állnak ezen előnyök. Kihatnak azok a budai városrészek fölvirágzására is, mert az új híd új életet és mozgalmat visz át Buda elhanyagoltabb és hátramaradt utcaiba. Nincs benne kétség, hogy néhány év múlva díszes házak fogják szegélyezni a budai partot a Margit-híd környékén, s hogy ott, hol most árvizrongált, alacsony fekvésű régi földszinti házak emelkednek, majdan egy új s pompás városrészt fogja hirdetni Budapest emelkedését.

Maga a díszes híd, mely megtört vonalban szeli át a kies Margitsziget alsó csúcsa szomszédságában az e ponton fejedelmi szélességű Dunát, egy 1870-ben hozott törvényeknek köszönő létét. 1871-ben a kormány aztán kibocsátá a pályázati fölhívást, melynek eredménye gyanánt *harminczöt* terv küldetett be magyar, osztrák, német, francia, angol, belga, olasz, svájci és orosz mérnökök által. A bíráló bizottság előzetes vizsgálat után kiválasztván 23 tervet, melyek a kitézött építési program pontjainak legjobban megfeleltek, ezek közül *Gouin* Ernő s franks, párisi vállalkozóknak ítélte oda a 10 ezer franknyi első jutalmat, s nevezettekkel egyuttal megkötö a híd építésére vonatkozó szerződést. Az előleges építési munkálatok még 1872 tavaszán megindulván, a híd 1875 végére már elkészítették.

Az oszlopok alapjának lerakása nehéz munka volt, a folyam jelentékeny mélysége és sodra miatt. Először körül kellett ezölöpözni az egyes oszlopok helyeit. Az ekkép nyert közből kiszivattyuzva a vizet, hatalmas vashengereket bocsátottak le az erős czölöptörleszt közé. E hengerek megtöltötték a kövel és ezementtel, az oszlopok alapját képezték. Az oszlopok ott, hol víznek és jégzajlásnak vannak kitéve, egy méter vastagsága gránitbölkkel vannak kirakva, s tekintve, hogy 10 méternyi mély alapok van a folyam ágyában, bizonyára biztosítva vannak a legriásibb jégnyomás ellenében is. A hidfölkön kívül a híd öt oszlopon nyugszik, melyek között a legkisebb távolság 74, a legnagyobb ellenben 84 méter. Az egész műnek hosszúsága 570 méter, szélessége pedig 17 méter, a melyek igen tekintélyes, s a lánchidét jóval fölülmuló arányok. A Margit-híd ugyanis 570 méter — 1800 láb hosszú levén, teljes 600 lábmal hosszabb a lánchidnál.

A kovacsolt vasból készült s erősen hajlott hat ívezet vaslemezeim a kocsit makadamja s fakoczkájú burkolata nyugszik. Az egész műnek magassága az alapzattól a kocsitűt 29 méter. Az utóbbi 19 méter magasnyira fekszik a Duna szempontja fölött. Érdekes még tudni, hogy a híd összes vas alkatrészei Gouin és társa francia-

országi hámorjából kerültek ki. A híd építéséhez egyáltalán 7 millió kilogramm kovacsolt és öntött vas s 40 ezer köbméter kőanyag volt szükséges, beleszámítva a 4500 köbméternyi gránitbölköt. A vasrészekkel megterhelt vasúti kocsik Gouin és társa batignollesi gyártelepéből egyenesen Budapestig közlekedtek, ugyhogy nehéz tarlúk azon mód érkezett ide, a hogyan Franciaországban kocsirakták. Ime, mily szoros érintkezési pontokat teremt az ipar egymástól távol fekvő országok között! A mű kivitelének érdeme *Hainsellin, Gouffernaux* és *Foquet* uraké, kik méltán tarthatnak igényt hálás elismerésünkre a remek híd létrehozásáért. Hiszen halálan szoktunk megemlékezni a lánchid lángelméjű alkotójáról, *Clark* Ádámról is.

Rajunk, mely a Margit-hidat a pesti partról fölveve tünteti elő, hű képet nyújt a nagy műről, mely egykor a Pestet felkőr alakjában övezendő külső körülmények fogja közvetíteni a tervezett budai körülvét. Ha majdan a Margit-hidhoz vezető utvonalak kiépülnek s e távoli városrészekben is három-négyemeletes házak aljában fog keringeni az utcai élet az aszfalt-pályán: ismerendjük csak föl igazán, minő hordereje és jelentősége van e hidnak Budapest fölvirágzására nézve.

A vasuton való utazás veszélyessége.

Miődn Stephenson György első gözmozdonya a stocton-darlingtoni közsénpályá sinit először futotta meg, maguk a hidegvérű angolok sem fojthatták vissza az idegenkedést és félelmet, melyet a „tűzes szörny“ bennök keltett s nem egyszer jeztették ki agályaikat a Stephenson találmányának hívei előtt. Ha voltak is, kik a gözmozdonypályák nagy jövőjében már akkor is bíztak — és vajmi kevesen voltak ilyenek! — legtöbbször a legkésőbb, sokszor a neveltségig tulzott támadásokban keltek ki a vasutak ellen.

Mindenki első sorban s főleg a veszély mérvére mutatott, mely a vasuton utazókat percéről percére kísérte s minden pillanatban életétől foszthatja meg, avagy örökre nyomorekká teheti.

Magában a vasutak őshazájában, Angliában, — parlamentben és kormány-körökben egyaránt — nem egyszer jött szóba e kérdés, s mindannyiszor a leghevesebb vitákra adott alkalmat s akkoriban nem is volt egészen alaptalan: bár e körülmény a vasutak hasznosságát aligha dönthetné meg.

Stephenson magát is nem egyszer ostromolták e kérdéssel, de ő — szokott komolyságával — mindannyiszor meggyőző szavakkal iparkodott a kételkedőket megnyugtanni.

Egy ízben, miődn a vasuton való utazás ismét szóba hozott, egy képviselő a következő szavakkal fordult Stephensonhoz: — De uram! Ha a sikeken véletlenül ép ama pillanatban futna át egy tehén, miődn azokon a gözmozdony robog tova, vajjon nem látja-e be, hogy ez végzetes állapotot idézne elő?

Mindenki leste, mit fog felelni Stephenson, mert a kérdés nem látszott alaptalannak.

— Mindenesetre végzetes lenne a helyzet a tehénre nézve, — felelt bosszankodva a kérdező.

Jól tudjuk, hogy a vasutak iránt mutatkozó ellenszenv egyik főoka nálunk is sok ideig a vasúti balesetekről való félelem volt, s hogy főleg a nép alsóbb rétegében uralkodott és uralkodik némely helyen ma is ama téves nézet, mintha a vasuton való utazás veszélyessége tudja isten mily mérvű volna. Ausztria annak idején szintén nagy sulyt látszott fektetni e körülményre, mert bizottságot küldött Angliába, oly czéllal, hogy ott a vasúti balesetekről keletkeztetett számtalan hírek alaposágáról adatokat gyűjtson és meggyőződést szerezzen.

Sokan még ma is idegenkedéssel ülnek a vasutra, s a félelem és remegés bizonyos neme szállja meg őket utjuk alatt. Pedig ha jól szemügyre vesszük a dolgot, s a vasúti balesetekről szóló megbízható statisztikai adatokat figyelemre méltatjuk: esakhamar arra a meggyőződéésre fogunk jutni, hogy a bátorság a vasutakon mai nap már jóval nagyobb, mint bármely más közlekedési eszközön.

Ez állításunk helyességének okadatolásául

legyen szabad hivatkoznunk a vasúti balesetek megelőzése érdekében Franciaországban kiküldve volt bizottság véleményére, mely az 1853—54-ki statisztikai adatokot vény vizsgálódásai alapján, a következő eredményre jutott. Diligenceon (postakocsin) 335,460 utasra, vasuton ellenben 1,703,000 utasra esik 1, a ki halált, — továbbá diligenceon 29,870, vasuton pedig 479,800 utasra esik 1, a ki sérülést szenvedett, összeütközés, kisiklás, illetőleg feldőlés vagy általában valamely véletlen baleset folytán.

Ez adatokból kiviláglik, hogy a vasuton való utazásnál a megőletés veszélye ötször, a megőerülés veszélye pedig 16-szor kisebb, mint a postakocsikban.

A vasutakon való utazás veszélyessége legkisebb Németországban, hol 11 1/2 millió utazó közül csak egy vesz el életét és legnagyobb Oroszországban, hol 117,000 emberre esik egy haláleset. E feltűnő különbség a veszély arányában onnan van, hogy Oroszországnak nincs betanult vasúti személyzete, s a legtöbb szerencsétlenség a személyzet tudatlanságából ered. A többi államokban az arány következő: Belgiumban: 5 millió, Ausztria-Magyarországban: 2 1/2 millió, Franciaországban: 4,760,000, Angliában: 1,660,000 utas közül egy szokott szerencsétlenül járni.

Nincs tehát ok arra, hogy továbbra is féljünk a vasuton való utazástól, mert ha történik is néha egy-egy nagyobb szerencsétlenség, ezt legtöbb esetben nem a vasúti intézményben, hanem oly körülményekben kell keresnünk, melyek a közönséges kőutakon is nem egyszer fordulhatnak elő. Utazó közönségünk különben is már emanezipálta magát az idegenkedés alól, s lehet reményünk, hogy a nép alsóbb rétege is be fogja látni, hogy félelme indokolatlan és alaptalan.

A balesetek elhárításának kérdése különben tanulmány tárgyát képezi jelenleg is, s miután a közlekedés e nemében idővel előreláthatólag számtalan újításokat és javításokat fognak behozni, bizton hisszük, hogy a közel jövőben a biztonság még tetemesen fog emelkedni.

Wahl Jakó.

STROGOFF MIHÁLY UTAZÁSA

MOSZKVTÓL IRKUTSKIG.

VERNE LEGUJABB MŰVE.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A kazáni kikötőben.

Másnap, július 18-kán, reggeli hét óra előtt a gőzös már a kazáni állomásra érkezett, mely azonban nyolczadfél kilométernyire van a belebb fekvő várostól, mely mellett a kis Kazanka folyó siet le a Volgába.

Kazán tekintélyes város; tartományi kormányzóság s görög püspökség székhelye, s egyetlen is van benne. A tartomány népessége az ural-altáji nyelvcsaládkhoz tartozó cseremiszek-, mordvinok-, csuvaszok-, vogulok-, és volszalkokból, s az ázsiai jellegűket teljesen megtartott tatárokból áll, mely utóbbi egyáltalán nem keveredik az előbbiekkel.

Ámbár a város jó messzire van az állomástól, sok ember tolongott a kikötő partjára, a hajó érkezése elebe. Híreket fogni jött egy rész; a másik kénytelenségéből, mert elutazásra kapott parancsot. Kazában ugyanis a nisni-novgorodilhoz egészen hasonló rendelet adatott ki, mely szerint minden ázsiai eredetű idegennek azonnal el kell hagynia a várost és a tartományt. A kénytelen utasok legtöbbnyire tatárok voltak, rövid ujjú kaftánokban és hegyes kucsákkal, vagy bő felöltőkben és kerek sípkával, melyek a lengyelcsidők külsejére emlékeztettek. Asszonyaik, mellökön keresztbe kötött kendőkkel, s kisebb-nagyobb batyuikkal, szintén egész csoportokat képeztek a parton.

Rendőr-tisztek, fegyveres kőzások jártak-keltek a tolongó nép közt s tartották fenn a rendet, s csináltak rendet a Kazánról Kiszállá-

utasok azon részének, a kik csak Kazánig jöttek s itt voltak maradványok. Gondosan megvizsgálták az utleveleket, valamint azokat is, kik viszont — mint ázsiai illetőségűek — itt voltak beszál-landók s hazautazandók. Egyébiránt a kiszállás, egy órára, meg volt engedve azoknak is, kik a hajóval jöttek s tovább menendők voltak; mert a Kaukázsnak pár óra hosszan — míg fűtő szénrel megrakodik — itt kelle állomásoznia.

Strogoff Mihály, a hajófedél egy korlátjához dűlve, egykedvűen nézte a ki és beszállókat. Maga nem gondolt arra, hogy ő is kiszálljon az itt idezés rövid idejére. Nem akarta elhagyni uti társát, a fiatal litván leánykát, ki az éjet kamráskájában töltte s még nem jelent meg a fedélzeten.

Ellenben a két hirlapíró sietett otthagyni a hajót s a parton tolongó sokaság közé vegyülni. Az angol, jegyzőkönyvével s írójával kezében, jegyzetgetett; a franczia pedig, tökéletesen megbizva jó emlékező tehetségében, csak szóba állott mindenkivel, a ki megértette, s a kitől a tartomány állapotára vagy a nap eseményeire nézve valami felvilágosítást nyerhetett. Nemsokára mind a kettő elvegyült a népcsoportban és Strogoff Mihály elveszté őket szeméi elől.

Az egész keleti határon az a hír volt elterjedve, hogy a tatár betörés s a szibériai felkelés mind növekedő arányokat ölt. A közlekedés Szibéria s az európai birodalom közt felette meg volt nehezítve. Ennyit Strogoff Mihály is kivehetett a körülötte folyó beszélgetésekből, a nélkül hogy csak egy szóval is kérdezősködött, vagy csak érdeklődni is látszott volna. Pedig e hírek nem kevésbé nyugtalanították.

Egyszerre azonban figyelmét egy körülmény biléncselte le. Azon utasok közt, kik a Kaukázsról kiszállottak, hogy Kazánban vagy környékén, szóval az Uralon inneni részen maradjanak, a cigányokra ismert, kikkel már a nismnovgorodi vásárban találkozott, s kiknek beszélgetését ott is, meg most éjjel a hajó fedélzetén is kihallgatta volt. Az öreg cigány, ki megjósolta neki, hogy nem érkezik meg ezéjához, vagy elkészik, — és neje, kit Sangarre néven szólított s ki őt (Strogoff Mihályt) kénnek nevezte volt, egy nagyobbacska csoport élén indultak elhagyni most a hajó fedélzetét. Valami husz cigányleány, vásári táncosnők és énekesnők, tizenöt és husz év közöttiek, silány rongyokba takarva s hónok alatt kis batyuikat zsongatva: ezekből állott a távozó csoport, melynek szembeötlőleg a vén cigány volt a vajdája. Kétségkívül ez volt a csoport, melyet Strogoff Mihály az éjjel, a fedélzet azon részén, hol az utasok második és harmadik helye volt, suttogni és morogni hallott, egymással összebujva.

Önkénytelen előre lépett, hogy közelebb jussan a távozókhoz, s beszélgetésekből talán néhány szót ellessen még. Abban a perczben érte őket utol, mikor a kis hídra léptek, mely a hajóval a partra vezetni volt oda támasztva.

Elöl a vén cigány ment, rongyos köpenybe burkolózva, szemére huzott kerek kalappal, alázatos magatartással, mely faja közönséges szemtelenségével nem igen látszott összhangzásban állani. Hátán, köpenye alatt, batyuja domborult. Mellette neje ment, Sangarre, alig 30 éves, még szép cigány asszony, közös hájába font (persze hamis) gyöngyökkel; míg a rongyaikban is kaczer leányok, enyelegve, ugrálva követték főnöküket, vissza-visszakacsingatva a hajóra, s

a deli Strogoff Mihályra is. Mikor a hajóról távoztak, Sangarre is egy átható tekintetet vetett reá, egész szemtelenségével, mintha képét az utolsó vonásig be akarná vésmi emlékébe.

Strogoff Mihály egy perczig azon gondolkodott, hogy utánok siessen s befogassa őket. Meg volt győződve, hogy rossz járatban vannak, s csak azért szállnak ki itt Kazánban, mert nincs utlevelök tovább menni, de a lázadás színelhelyeiregykeznek, s a milyen embereknek nézte, ott még veszélyesekké is válhatnának.

Kévséggel megdöbbenés után azonban letett szándékáról. Elfogathatná őket, de maga is feltűnővé válnék, a mit pedig minden áron kerülni akart. Aztán, a míg ezek szárazon, bár egyenessebb uton, Ichim felé, túl juthatnak az Uralon, addig ő a víz és a gőz segítségével messzire meglözte őket, s nem kerülhetnek többé elébe. Hagyta tehát menni s eltűnni a tolongásban.

Ezalatt eltelt a kiszabott idő; a csak szórazásból partra szállt utasok ismét a fedélzetre tértek vissza, s a hajó csöngettyűje jelt adott az

STROGOFF MIHÁLY UTAZÁSA.

Elöl a vén cigány ment.

indulásra. Abban a perczben, mikor már a kis hidat is be akarták huzni a partról, vették észre, hogy valaki lélekszakadtából szalad a város felől, kiabálva, hogy vájjanak. Jolivet ur volt, a franczia hirlapíró, a ki a rövid ottmúlást felhasználva, a városba sietett, hogy kedves „hugának“ onnan táviratozzon. Kicsibe mult, hogy le nem maradt a hajóról, melyre lelken-gezve érkezett meg.

A parton meghallotta, hogy a tatárok, élükön Feofár-khánnal, már hátra hagyták Semipalatinszkot s az Irtis mentében nyomulnak előre. Nevette adta tudtul e hirt angol kollegájának, mikor a hajó már gyorsan szegdelte a Volga hullámait, s az nem táviratozhatott többé! (Folyt. követc.)

Egyveleg.

/. **A halottak elégetésének** pártolói nagy buzgalmat fejtenek ki temetkezési módjuk használatának terjesztése körül. Mondják, hogy a hulláégetés hívei ez év júniusának 7-én és 8-án Drezdában kon-

gresszust fognak tartani. Már eddigelé három hirlap támogatja elvöket s a kongresszusnak főleg az lesz a célja, hogy egy nagy társulatot alakítsanak, mely a halottégetéshez szükséges készülékekkel mindazokat ellátja, kik haláluk után csakugyan „porrá és hamvá“ akarnak lenni.

/. **Kórházak részegek számára.** A gyakorlati angolok a nagyobb városokban külön kórházakat szándékoznak építeni oly emberek számára, kiket holt-részeg állapotban szedtek föl az utcákról, de csakis oly feltétel alatt részesítik őket ápolásban, ha rüt szenvedélyökbe vissza nem esnek, míg ellenben, ha visszaesnének, úgy fogják őket tekinteni, mint örülteket s így is bánnak el velök, még pedig huzamosb ideig és nagyon szigorúan.

/. **A zöld színű papírok veszélyessége.** Fleck természetudós többrendbeli gondos kísérletet tévén a mireny segélyével zöldre festett falszőnyeg- és másféle szövetek és papírok mérges hatása körül, úgy találta, hogy e hatás nem csupán a levegőben szétáradó mirenyporok idézik elő, hanem az a körül-mény is, hogy az ilyen zöld színben levő mireny-savból mirenynyel telített hydrogen (kőenny) fejlődik ki, melyet az ember a levegővel együtt belehel.

Az említett mirenyes kőennygáz pedig úgy jön létre, hogy a szoba nedves levegője bizonyos szerves anyagokkal egyesülvén, szabaddá teszi a mirenygáz kifejlődését, a mi oly helyeken, hol zöldre festett falszőnyegeket használnak, mindenkor könnyen megtörténhetik.

/. **Papírnál vékonyabb vaslemezek.** A Pearson és Knowles-féle közén-vasbányatársulat Warringtonban közlebről oly vaslemezeket állított elő, melyek 0.005 hüvelyknyi vastagok, vagyis a közönséges nyomdai papírnak csak háromnyolcad résznyi vastagságával bírnak. E vékony lemezek oly erősek és szívósak, hogy alig lehet azokat szétszakítani s majdnem oly hajlékonyak, mint a közönséges papír. Akármennyit össze lehet hajtogatni belőlök, a nélkül hogy egymáshoz ragadnának vagy megtörnének.

— **Első Napoleon órája.** Azon tárgyak közt, melyek I. Napoleonról III. Napoleonra szálltak, volt egy zsebóra, melyet a hadak nagy mestere egész haláláig hordott I. Napoleon ez órát még akkor vette, midőn hadnagy volt. Egyszerű, csekély értékű munka az, melyet azonban, dacára, hogy sokszor kellett igazítani, I. Napoleon még akkor sem dobott el, midőn nagy hadvezéré és császárá lett. Magával vitte az órát számkivetésének helyére is. Ott azonban az óra már végkép elromlott, s midőn egyszer a császár Berthier jelenlétében órájára pillantott, látta, hogy az már rég megállt. Berthiernek ide vonatkozó megjegyzésére így válaszolt Napoleon: „Mit kíván ön egy órától? Hisz életünk kereké is egyszer megáll.“ III. Napoleon ezen órával ment a boulognei kalandra. Midőn 1870-ben III. Napoleon a poroszok ellen háborúra indult, az indulás perczében az óra ismét megállt. Ez órát az ex-császárné fiának adta, ki megfogadta, hogy attól sohasem válik meg.

— **A világ legnagyobb hajója.** Portsmouthban a mult hó utolsó napjaiban készült el az „Inflexible“, az angol hajóhad, s egyuttal a világ összes hajóinak óriása, melynek építésére a parlament 400,000 forintot szavazott még. E borzasztó alkotmányt 1874 febr. 24-én kezdték építeni; hossza 320 láb, vizszelése 75 láb s közép menetmélysége 24 láb 5 hüvelyk. Teljes felszereléssel a hajó sulya 11,407 tonna; csak páncéla 2250, s a fedélzettel együtt 3155 tonna sulya. A hajó két tornya két-két 81 tonna sulyu ágyuval lesz ellátva. A páncél nem mindenütt egyforma vastag, hanem a víz fölött 20—24 hüvelyk között váltakozik. Nemsokára azonban ezen hajót is felül fogja mulni két olasz hajó; a „Dandolo“ és a „Duilo“, melyek most készülnek Speziában.

A népvándorlás hete.

Fővárosi tárcza.

Uramfi, minő hét!...

Igazán csak a fővárosi nomádok májusi huzerkodása-e ez, avagy föltámadtak tán sirjükből gothok és normannok, longobardok s vandálok, hunnok és avarok, újabb kiadású népvándorlást rendezve Budapesten át?

Teljes nyolcz napja immár, hogy rengeteg társzekerék döcögnek végig utcáinkon a szélrőzsa minden irányában, s a huzerkodók apróbb-nagyobb karavánjai vonulnak az új tűzhelyek felé, megrakva a civilizáció furcsa pereputyjaival. Nehéz elhinni, hogy e modern népvándorlás csak a májusi bérnegyed következménye. Mintha egy második Wandschgrätz hg állana hadserégével „ad portas“, s ismétlődnek az emlékezetes menekülés Szolnok s Debreczen felé.

Csak hogy a fővárosi szegény tatárok vándorlásához képest a középkor letűnt népeinek a Volgától a Dunáig, vagy a balti tengertől az Adriáig való huzerkodása kész multság, holmi sportfelvölt.

Könnyű volt akkor.

A t. ez. goth vagy hunn huzerkodó közönség, egyet gondolva, lóra pattant, neki indulva a világnak, mikor ráunt régi lakhelyére. Még csak nem is volt szükséges előbb fölmondania a szállást, levén mindenki ura a maga sátrának.

Azon körülményből, hogy az egykoru krónika-írók sehol sem tesznek említést akár avar butorszállító szekeréről, akár hunn hordárok-ról, bizton következtethetni, hogy a boldog régi népvándorlók nem huzerkodtak nagy bagázsával. Asszonyok s gyermekek képeztek az egyedüli ingóságát, mely annyival könnyebben volt szállítható, mivel a bájós hölgyek az időben még egész gadroppukat testükön hordták.

Aztán a letelepedés könnyűsége! Az megint a régi krónikákból világlik ki, hogy a boldog népvándorlók nem törődtek sokat egy új országra való behuzerkodás alkalmával azon körülménnyel, vajjon egymás élére van-e már rakva a negyedévi házbér összege, avagy nem. Házbér helyett amaz idylli korban dárdahegygyel vagy buzogánnyal fizetett a lakáskeresés a háziurnak, a ki persze legtöbb esetben csak legelő ura volt. Boldog hunnok, longobardok s egyéb középkori huzerkodók!

Bezeg a szegény fővárosi vándor tatárnak nehezebb föladat a lakásváltoztatás. . .

Még azt mondják tudós ethnografusok s földrajzi tankönyv-írók, hogy Európában a cigányon (s drótos tótón?) kívül ninesenek többé nomádok.

Az ám. Hát a polgárisodás nomádjai? A kik nem tartoznak a háziurak választott népe közé, hanem arra kényszeríték, hogy minden második-harmadik évben odahagyják bérbe birt tüzhelyüket s bebarangolják sátoros cigányok módjára minden pereputtyostól az utcákat?

Ilyenkor, bérnegyed elején, tömegesen lepik el a főváros utcait.

Szent Kleofás, minő karavánok! Van köztük is elég fokozat.

Vagyonos ember azon óriási butorszállító szekerék egyikén szállítatja holmiját, melyen Vakondtúrás községt temploma paplakostól együtt kényelmesen elférne. A két vastos lábú mecklenburgi fő alig bírja kiindítani helyéből a négy-öt szoba butorával megrakott nehézkes járművet, mely teherhalmazával szinte az első emelet ablakáig ér föl. Egy mozgó Chimborasso, melynek alsóbb rétegeit nehéz ládák, szálmával gondosan körülfont, vagy gyékényvel betakart szekrények, asztalok, pamlagok, karszékek stb. képezik, míg felsőbb alkatelemeit könnyebb tárgyak szolgáltatták.

A koci mellett izgalmas arczczal ballag a család, aggodalmasan tekintve a butor-hegységre, melyet meg-meglöböl a szekér döcögése. Bizonyára attól tart, hogy egyszerre csak leomlik majd néhány karszék a magasból.

Segény, zaklatott ember. Ő ma egy egész armádia hordárnak parancsnoka. Lót-fut, ren-deleteket oszt, ennek egy nagy fali tükröt, annak egy törekeny csillart, amannak meg egy üveg-burok alá helyezett órát ad kezébe, magyaráz-gatva magyar, német s tót nyelven, hol fogják meg a mamlaszok a kényes tárgyakat.

Kevesebb ingósággal rendelkező emberek

hordárok által vont targonczákön szállítattják holmijukat, vagy megalkudnak a környékből bejött élelmes szekeresekkel.

A fővárosi vándortárság legszegényebb osztálya azonban — s ép ez az, mely leggyak-rabban változtatja lakásait — magamagának a hordárja.

Nincs sok holmija s annak elszállítását maga is győzi. Férj, feleség s gyermekek batyukkal és ágyneművel megerhelve, egymás nyomában lépkednek az új lakás felé.

Bérnegyed elején a legnagyobb boldogság ellenmondás nélkül a háziuraké. De van még egy, persze jóval szerényebb neme a boldogság-nak, melyben részes lehezt anélkül, hogy a sors háziurat teremtet volna belébe. S e boldogságban akkor osztozol, ha csendes pipaszó mellett nézheted ablakból a — mások huzerkodását.

Mennyi zaj, mennyi perpatvar, bosszankodás és vesződség, ha a körülmenyek nyakadba kerítették a huzerkodás kényszerűségét.

Mig a sok kínálkozó lakás közül egyet lefogalmál, rendszerint bejártad a fél várost, emeleket másztál, meredek s sötét lépcsőkön kockáztattad tagjaid épségét, unalmas emberek csusogását hallgattad s dühös tekintetekben részesültél ideges hölgyektől, kiket nem épen mintatisztaságu házi öltözékben leptél meg.

De hát utóvégre is határozottál. A kibérelt lakás eléggé „jól fest“ s a házmester váltig erősítgette, hogy olyan tiszta, mintha mindig „hercegek“ laktak volna benne. Miután kérdőzködésedre még az iránt is megnyugvást szerezte, hogy a Cerberus a hercegek alatt nem értett előh hercegeket: megkönnyebbülve adod át neki a foglalót.

Alig győződ válni a huzerkodás napját, pedig félsz tőle. De régi lakásodon győtrelem az életet, mióta fölmondtál a háziurnak. Nem vagy többé ura lakásodnak. A nap minden órájában szállástelkintők keozogtatnak be hozzád, a kik beleütik orrukat minden zugba és sarokba, tanulmányozzák a kályhákat, kritikai szemüveggel nézik a szobák festését, bírálgatják az ablakokat, a pallót s a konyhát, mellékesen pedig kilesni iparkodnak, hogyan vagy bebutorozva. Olykor egy-egy bőbeszédű asszonysághoz van szerencsed, a ki rögtön sziveskedik beavatni család körülményeibe, rokonságának széles körével kerdkedik s végre elő kezdi számlálni, hány szekrénye, ágya, pamlaga, bőgreje és tepsije van.

Az ilyen csakcsk szállásnézőkkel ugyancsak meggyül a bajod, mig lerázhatod nyakadról.

Négy-öt nappal a huzerkodás előtt kezdődik a fölfordult világ.

Az asszony hozzáfog a rakosgatáshoz. Legelőbb az üveg s porcellán tárgyak, a képek, apróságok s megnevezhetlen nippes-k tiúnek el a szekrényből, a falakról s állványokról, hogy gondosan pamutba takarva s szalma közé helyezve egy ládában várják a föltámadás napját az új lakáson.

A szobák hovatovább siralmasabb képét kezdik mutatni a rendtelenségnek s fölfordulás-nak. A rakosgatás alkalmával fölvert por vastag rétegben ülepedik le a butorokra s ruhákra. Papírfoszalványok, rongyok, szálmaszálak, szögek, madzagdarabok s egyéb ékes apróságok tarka változatosságban díszlenek a fénymázás parket-ten. Emitt egy láda, amott egy halom skatulya állja utadat. A Karthago romjain busongó Marius nem láthatott maga körül nagyobb pusztulást.

Roszul ebédelsz. A leves olyan sós, mintha heringeket főztek volna benne. A főzelek koz-más szaga már messziről esavarja orrodát. A peesenyé izetlen, akár néhány száz aranyat nyert szimmi eselekménye. Hja, a szakácsné segített a rakosgatásnál!

Kedvetlenül nyulsz kalapod után, a mely felöltődél egyetemben a legszebb porlerakod-ványokat tünteti föl. Keressed a keféd.

— Nem láttad a keféd, édesem?
— Bepakkoltam már délelőtt.
— Légy hát oly jó s keress elő.
— Persze, mintha az oly könnyű dolog lenne. Föltűrni azt a nagy ládát!

Vállat vonsz, s leverve zsebkendőddel a port annyira-mennyire, nagy léptekkel távozol a chaos e színhelyéről. . .

Átszenvedted a huzerkodás kínjait, s az alkonyodó nap utolsó darab butorodát is az új lakáson látja már. Nagy ideje, hogy kissé meg-

nyughattok. Alig bírod tagjaidat. Ugy érzed magadat, mintha kora reggeltől fogva fát vág-tál volna.

Nőd kínos főfájásról panaszkodik. Nem csoda! Az izgalom, a mérgeledés, a léghuzam, s a rendetlen étkezés erősebb szervezetet is megtámadnának.

Mint hadvezér az ütközet után, úgy szá-mítgatod te is, minő veszteségebe került a mai nap.

Szerencséről szólhatsz. A veszteség számláján csupán egy összetört lámpa, egy meghaso-gatott szöveti pamlag, egy tört lábú írósztól s néhány esunyául összekarozolt szekrény áll, nem említve néhány darabokra zúrt konyhadényt.

Siettek nyugalomra tenni. De ha! meg van írva, hogy nem büntetlenül huzerkodik az ember. Az egyik ágynak két kapcsa kihullott s elveszett. Se baj. Ott van a másik. Elő a deszkákkal!

De bizony azoknak sincs nyoma. Össze-hánytok mindent keresgéltek minden zugban, míg végre észbe jut a cselédnek, hogy a szemes hordárok aligha ott nem felejtették a kere-szet ággyeszakát a butorszállító koci szalmája között.

Kellemetlen fölfedezések érik egymást. Az egyik ajtón ninesen kulcs, a másiknak romlott a zára. A fogadó szoba padlatán végig veszélyes repedés tátong. Új ház, következésképp bizonyára korhadtak a gerendái. A közfal olyan vékony, hogy a szomszéd köhögése is áthallik. Az első emeleten zongorának, föltöltöd hegedűnek. A konyhában sok a falon szelgató hivatlan vendég. És a többi. És a többi. . .

Boszankodva hajtod nehéz fejedet a szoba padozatán rögtönzött fekhelyre, megfogadva magadban, hogy a kellemetlenségek e lakásán nem állod ki tovább a — jövő évi népvándorlás hetéig.

Szegény fővárosi vándor tatár!

Borostyáni Nándor.

Nagy kövekből készült emlékek és sirhalmok.*

Európában mindenütt, sőt mondhatnók az egész világon, a hol csak az eke vagy pörly el nem pusztította — találunk a történetet megelőző korból származó emlékekre — u. m. tábor- vagy erődítményhelyekre, árkokra, halmokra, men-hírekre vagy felállogatott kövekből álló szikla-emlékekre, cromlechekre vagy kőkörökre, dol-menekre azaz kőkamrákra vagy fedett folyókra stb., melyek közül sok nagyságával éjt bámu-latba, eredetének régisége s titkoszerűsége által pedig kíváncsiságunkat mindnyájja felkelti.

Saját szigetünkben is, csaknem minden lejtős oldalon, láthatunk ily kisebb sirhalmok-t; az Orkney-szigeteken máig is fennálló számát kétezernél többre becsülik; Dániában pedig még ennél is több van; Európában, az Atlanti tenger partjaitól, az Ural hegységig, mindenütt találhatók; Ázsia nagy pusztá térei is tele vannak szörva velök, Oroszország hatá-raiól kezdve a Csendes-tengerig, s Szibéria sikkjaitól le Hindostánig; Jellalabad egész sikkja, — azt mondja Masson „betű szerint sirokkal és sirhalmokkal van befödve“. Azt mondják, hogy Amerikában ezerekre sőt tízezekre is rüg számok; sőt még Afrikából sem hiányzanak, hol magok a piramisok tüntetik fel ezen eszmének legnagyobbbszerű fejlettségi fokát; valóban az egész világ telis-tele van szörva e holtaknak sirjaival. Nemelyik közülök, az igaz, kicsiny, de van egynehány igen nagy is. Silbury Hillnek, mely Angliában a legnagyobb, magassága száz hetven láb, ez jöllehet mesterséges halom, de még sem bizonyos, ha vajjon sirhalom-e?

A felállogatott kövekből készült szikla-emlékek vagy „Menhir“-ek, szintén kétségkívül többnyire valami nevezetes esemény megöröki-tésére emeltettek; legnagyobb részök tényleg nem más, mint őskori sirók.

A régi kor ez emlékein kívül még régi

* Sir John Lubbock: „A történelem előtti idők“ című művéből. Fordította Öreg János, a fordítást átnézte Pulszky Ferenc. E mű első kötete legköze-lebb jelent meg a természetudományi társulat kiadásában, mint a „természetudományi könyvtárak vállalat“ 1875-ik évi illetményeinek második kötete.

fáborhelyekkel s erődítményekkel van számos halmunk megkoszorúva.

Skéziai névű vidékein a régi dombvár-erődítmények még egy sajátos körülményt is észlelhetni, a mit először John Williams ur vet észre 1777-ben, nevezetesen azt, hogy jelentékeny tűznek lehetek alávetve. 1837-ig azt hitték, hogy az ily megvédésített erődítmények, csak a mi szigetünk kiváltságos birtokait képezik, azonban abban az évben Zippe tanár Csehországban is ilyek léteire hívta fel a közönség figyelmét, s azon idő óta Franciaország s Németország különböző vidékein szintén fódöztek fel megvédésített erődítmények.

Vége az egész ország nagy árkok s töltés-vonalak által van keresztül-kasul szedelve, ilyen például a Wan-árka, az Ördög-árka Newmarket-nél s Offa-árka, a mely a bristoli csatortól egész Dee-ig terjed, s ekként Angliát, úgy a hogy, Walestől választja el, a melyek kétségkívül részint határvonalak, részint erődítmények valának, — mint tesztem a római fal, vagy a még ennél is nevezetesebb kínai fal.

A kö-körök vagy cromlechek durva, egyenesen álló, kör-alakulag rendezett kövekből állnak. Legszokottabb átmérőjük körülbelül mintegy 100 lábnyi, némelyik azonban sokkal nagyobb. Abury-nél például a főkör átmérője 1200 láb. A kövek egyenlő távolságra vannak egymástól felállítva s számuknak valami jelentőséggel kelle birnia. Abury-nél a két belső kör, Stennis-nél kisebb s Stanton Drew-nál az egyik tizenkét-tizenkét köből állott; Abury-nél a külső körök, Stonehenge-nél a külső körök fennálló s keresztkövei, a nagyobb kör Stanton Drew-nál s az Arbor Low-nál kör, mindegyik harmincz köből állott, Rollrich- és Stennis-nél hatvanból, s Abury-nél a nagy berekesztő kör százából. A Boscawennél s Cornwall ezzel határos vidékein levő négy kör tizenkilenc-tizenkilenc köből készült. A kö-körök leghíresebb példánya Stonehenge, mely azonban a szokott jellegtől sokban eltér: így például abban, hogy ennek főbb kövei durván faragtak, továbbá abban is, hogy ennél fedőkövek is vannak.

A kö-köröknek nem csupán Európa

Dán sírhalm.

Kö-körrel kerített temetőhelyek.

a hazája. Stanley Tyrustól észak felé, néhány mérföldnyire, szintén talált durva kövekből felállított kört; s a jezsuita missionárius Kohen, Arabiában, a Kasim-kerületben, Khabb táján látott három kö-kört, melyről azt állítja, hogy a Stonehengehez nagyon hasonló, s igen magas harmas kövekből áll.

Észak-sarki utazók is emlegetik, hogy az eszkimók földén körökbe s egyenes sorokba felállított köveket láttak. Azonban ezek másféle jellegűek, mivel igen kicsinyek s nagybórára a lakhelyek alsóbb részeit képezik.

Lafitau egy indus (virginiai) templomot rajzolt le, mely egyenesen álló, de felső részökön durván emberi fej formára faragott kövekből áll. Squier állítása szerint Peruban is találkoznék ilyen kö-kör.

Sőt a mi több, még Ausztráliáról is azt mondják, hogy ott is honos a kö-kör, különösen Viktoria-államban, az Elefant-hegyek lábainál elterülő síkon. Átmérőjük 10-től 100 lábnyi, s néha belső kör is találkozik. A köröket, vagy körterületeket alkotó kövek nagysága s alakja különböző. E körök közelében levő halmokból emberi csontokat ástak ki. A bennszülöttek semmiféle mondat sem tudnak felőlük. Midőn valaki kérdezi őket, rendszeren tagadják, hogy eredetük felől valamit tudnának.

* Kinek ne jutna eszébe a mi Csörsz-árkunk eszébe? Ford.

A történelemben nem találunk semmi utabigazító felvilágosítást a felől, mikor és mi ezelől állították fel az európai kö-köröket.

Petrie György ugyan Dr. Wilson több oly esetre figyelmeztette, a midőn az orkneyi körök régi okmányokban stb. említettek. Így 1349-ben William de Saint Michael föl lett híva, hogy azon törvényszék előtt, mely Garniachban, Rane mellett a fennálló köveknél tartatik, (apud stantes lapides de Rane en le Garniach) jelenjen meg, s adjon számot, bizonyos általa erőszakkal elfoglalt egyházi vagyonról; s 1380-ban Badenochi Alexander, királyi helytartó s II. Róbert fia, tartott törvényszéket a Kynguey urodalomban Rathe mellett levő fennálló köveknél (apud the standand stans de la Rathe de Kynguey Estir), hogy megvizsgálja, mi jogzimen birtokolja Moray püspöke néhány urodalmát.

Sőt még oly közeli korban is, a milyen tesztem 1438, találunk egy ily tartalmu megjegyzésre, hogy „John off Erwyne és Will. Bernardson megesküdtek a Pásztor-kónél, az orkneyi szigetnek grófia, s a tartomány nemesége előtt“. A kö-köröknek ezen aránylag ujkorbeli használata, mind a mellett nem nyujt semmi irányzó utmutatást, a melynek nyomán valami határozott véleményt alkothatnánk magunknak azon kérdés felől: „mi végre szánhatták e kö-köröket eredetileg?“

Talán sokkal közelebb járunk a czélhoz, ha

s megégettett, — mely után az van mondva: „Es rakának ő reá nagy rakás követ mind e mai napig; és elfordult az ur az ő bosszúállásának baragjától.“ Ai királyi szintén nagy rakás kö alá temetett, — hasonlóképen Absolon is, a kiről azt olvassuk, hogy „még életben emelt magának valami oszlopot a Király völgyében. Mert ezt mondja vala: nincsen nekem oly fam, kin az én nevemnek emlékezete maradhatna, azért az oszlopot a maga nevére nevezé, mert hívtatták Absolon oszlopának mind e mai napig“.

Diodorus szerint, Ninus özvegye Semiramis, palotája kerítésén belül temette el férjét s nagy földhalmot hányattott föléje. Pausanias említi, hogy Oedipus aprjának, Lajusnak sírja fölé összehordott köveket halmoztak. A trójai háboruban Tydeus s Lykusról mondatik, hogy nagy két földhalm alá temetették. Hektor sírhalmja köből s földből állott, Achilles közel 100 láb átmérőjű halmot emelt barátja, Patrokus sírja fölé. Az a halom, melyről Xenophon azt véli, hogy Lydia királya, Kroezus atyjának, Alyatnesnek földi maradványait takarja, köből s földből készült s kerülete egy mérföld negyedénél (league) nagyobb volt. A későbbi időkben Nagy Sándor emeltett Hephastion barátja fölé egy oly sírhalmot, mely 1200 talentumba került, — a mi, hogy nem epon potom-összeg volt, még oly hódítónak sem, a minő Sándor, kifűnik abból, hogy a mi pénzünk szerint 232,500 font sterlingbe ragna. Virgil szerint Latium királya, Deremnus, szintén földhalm alá temetett, s a régi történetírók, — a kiknek állításai a régészek kutatásai által igaznak bizonyulnak, azt mondják, hogy halom alá temetkeztek hajdanában a scythák, görögök, etruskok, germánok, valamint sok más egyéb nemzet is.

Nyugat-Európa sírhalmainak legnagyobb része a történelítől köből származik, — azonban néhány olyan is van, a melynek keletkezése idejéről tudomással bírunk, ilyen például Thyra királyné s Gorm király sírhalmja, a kik 950 körül, Dániában Jellingénél haltak meg.

Ezenfelül még sok más alkalommal is van a sírhalmokról említés téve,

A vámciszatérítéseknek az osztrákok elismerték, hogy eddigelé károsodtunk s ebbeli kövélési a magyar kormánynak nem voltak eredmény nélküliek. Az új egyezmény szerint bevételi budgetünk egy millió s néhány száz ezer forinttal javul.

A bankkérdésben is mutatkozott némi eredmény. Nem az ugyan, melyet az ország remélt, mert teljesen önálló nemzeti bankot nem kaptunk. De a mit kinyernünk sikerült, tagadhatatlanul több a semminél, s főtényező lehet hitel-szükségleteink kielégítésében. Az új magyar banknak lesz külön érezalapja Budapesten, lesz külön igazgatósága, — de ez némileg alá lesz vetve a közös felügyelő tanácsnak, melynek felében magyar, felében osztrák részről választatnak, illetőleg nevezetnek ki tagjai. A bankjegy, melyet a bank kibocsát, szintén közös lesz. Vajjon abból a 80 millióból, melylyel Ausztria az osztrák nemzeti banknak tartozik, szintén át kell-e vállalnunk most a harminez százalékot, miután a bank érezalapjának harminez százalékát kapjuk, — mint ezt egy hírlap említtette — nem tudjuk.

(Folyt. követh.)

A hétről.

○ Az egy hónapban keresztül tartott fészült várakozásnak immár tehát vége: a bécsi alkudozások befejeztettek. Mire e sorok napvilágot látnak, részleteit is fogjuk ismerni annak az alkunak talán, mely e hó 2-án az osztrák és a magyar kormány között megkötött, s mely most még csak főbb körvonalaiiban áll előttünk.

Ha hivatása lenne lapunknak a politikai dolgok fejtegetése, — alig kínálkoznék arra jobb

alkalom, mint most. Így azonban kénytelenek vagyunk pusztán a tények rövid regisztrálására szorítkozni, nehogy olvasóinkat várokozottatni kényserüljünk az oly nagy fontosságu hírek tudatásával, minőkőhöz hasonlók az 1867-iki kiegyezés óta nem fordultak elő. Álljon tehát itt ama pontozatok lényege, melyeket a hírlapok az új egyezmény alapjául emlegetnek, addig is, míg bővebb tudósítással testvérlapunkban, a „Politikai Ujdonságok“-ban szolgálhatunk, hol aztán véleményünket is előadjuk az egyezmény felől.

Hogy mindenekelőtt a legkésőbbjén esünk át, említsük meg, hogy az 1867-ki kiegyezés által mostanra halasztott kérdések egyik legfontosabbikában, a *fogyasztási adók* kérdésében egyáltalában nem nyertünk semmit. Marad minden ugy, a mint volt; az osztrák cikkek fogyasztási adója, ha mi fizetjük is, marad, mint eddig, az osztrák állampénztáré. S hogy még a quota jövő évben napirendre kerülendő megállapításánál s követelések ebből származó kárunk pótolását, — megállapodás történt a két kormány között, hogy a közös költségekhez való járulásunkeddig arányát (70:30) fenn fogják tartani.

Ez az egyik.

A másik a *vámkérdés*. Ennél az önálló vámterület szóba se jött, s az alku csak a körül forgott, hogyan lehetne kiegyeztetni a két állam ellentétes érdekeit a közös vámterületen belül. Megállapodás pedig abban történt, hogy vámfőlemelések történetek oly tételeknél, melyek részint az osztrák, részint a magyar termelők versenyét biztosítják a külföldiekkel szemben. Ilyen a többi közt a fonó és szövő ipar gyártmányainál a behozatali vám emelése, mely az osztrák iparosok javára szolgál, és a marhahéj emelése, mely a magyar marhatenyésztők érdekében történt. Szabadkereskedelem-ellenes intézkedések tehát, míg oly rendszabályokról, melyek a nagy — legalább magyar — fogyasztó közönség előnyére történtek volna, eddigelé nincs értesülésünk.

A *vámciszatérítéseknek* az osztrákok elismerték, hogy eddigelé károsodtunk s ebbeli kövélési a magyar kormánynak nem voltak eredmény nélküliek. Az új egyezmény szerint bevételi budgetünk egy millió s néhány száz ezer forinttal javul.

A bankkérdésben is mutatkozott némi eredmény. Nem az ugyan, melyet az ország remélt, mert teljesen önálló nemzeti bankot nem kaptunk. De a mit kinyernünk sikerült, tagadhatatlanul több a semminél, s főtényező lehet hitel-szükségleteink kielégítésében. Az új magyar banknak lesz külön érezalapja Budapesten, lesz külön igazgatósága, — de ez némileg alá lesz vetve a közös felügyelő tanácsnak, melynek felében magyar, felében osztrák részről választatnak, illetőleg nevezetnek ki tagjai. A bankjegy, melyet a bank kibocsát, szintén közös lesz. Vajjon abból a 80 millióból, melylyel Ausztria az osztrák nemzeti banknak tartozik, szintén át kell-e vállalnunk most a harminez százalékot, miután a bank érezalapjának harminez százalékát kapjuk, — mint ezt egy hírlap említtette — nem tudjuk.

Ime ez a Bécsben megkötött újabb alku eredményének rövid vázlata. Nem tartozik ránk megjegyzést fűzni hozzá. Az országnak van még ideje gondolkozni róla. Elfogadhatja, ha azt hiszi, hogy azzal nagyobb bajt kerül ki; de vissza is utasíthatja, ha életérdekeit vélné sértve általa. Annyi bizonyos, hogy a két kormány ez alkuhoz kötötte megmaradását, — de az is, hogy ez az alku Magyarországon egyáltalán nem keltett meglepődést.

Irodalom és művészet.

— A *Kisfaludy-lásadás* kiadásában most hagyta el a sajtót a spanyol szimmiatár 4-ik füzete, mely *Moreto*, „Szép Diego“ czimű 3 felvonásos vigjátékát tartalmazza második kiadásában, Bekies Gusztáv fordításában. Ára 1 frt 30 kr. Moreto neve a „Közönyt közönyne!“ (Donna Diana) czimű klasszikus vigjáték után nálunk is eléggé ismeretes, s maga magát ajánlja.

— *P. Szathmáry Károly* ismert írók „*Az ember nem fejlődésének története*“ czimű nagyobb művet írt, melyből a középkor első füzeté megjelent. E mű három 20—25 éves kötetben, illetőleg 6 füzetben fog napvilágot látni, melyek a középkori történelem irodalmát, vezéreszméit, vallásos, politikai, tudományos, közgazdasági, hadi, művészeti és társadalmi életét s fokozatos fejlődését tárgyalják. E könyvet szerző a tanuló ifjuság és nagy közönség használatára szánta, mint kiegészítő olvasmányt. Ára előfizetéseknél 5 frt; bolti ára 6 frt lesz. Kapható Aigner L. könyvkereskedésében.

— „*A nők munkaköre*“ czimű füzet jelent meg Szegeden; írta *Galléri Mór*, az „*Alföldi Iparlap*“ szerkesztője; kiadták *Maróczy és társa*. A mű főbb fejezetei ezek: A nő a háztartásban. A nők az ipari foglalkozásokban. A nők a házi iparban. A nők a nehezebb gyári termelésben. A nők munkaképesítése hazánkban. Ez utolsó fejezet az országos nőipar-egyesületet, a pozsonyi képző tanműhelyt s a házi ipar tanítását az állami tanítóképzőben részletesen ismerteti. A 198 lapra terjedő füzet ára 80 kr.

— „*A vasárnapi munkaszünet közegészségi szempontból*“ czimű füzet jelent meg. *Nieneyer Pál* nyomán hazai viszonyainkhoz alkalmazta *Barth László* fővárosi jegyző. Ára 60 kr. E füzet első száma egy új „Népszerű egészségügyi olvasmányok“ czimű közérdeklő vállalatnak, melyet a „Közegészségi Lapok“ szerkesztősége indított meg.

— *Kocsi Sándor* könyvnyomdász felkéri az ivtartókat, kik Szabó Endre költeményeire előfizetőket gyűjtöttek, hogy az előfizetéseket e hó 15-éig hozzá (ország-ut 39. sz. a.) beküldjék. A tehetséges ifjú költő műveinek első gyűjteményére a költségvetkedvelő közönség figyelmét az alkalmából mi is felhívjuk.

— *Halotti imák gyűjteménye*. Miskolczon *Fraenkel B.* kiadó könyvtársánál megjelent s minden könyvtársánál megszerezhető a következő czimű munka: „*A koporsómű*“ közönséges és alkalmi halotti imák, írta *Könyves Tóth Kálmán* ref. lelkész; 240 lap díszesen bőrbé kötve, ára 2 frt 40 kr. A hazai ref. egyházi irodalom e legújabb termékére felhívjuk az illető lelkész urak figyelmét.

— *Tankönyv*. S. A. Ujhelyen *Löwy Adolf* nál megjelent a *Stern Albert* tautó által írt „*Természetről népioklak számára*“ czimű kis füzet harmadik javított és bővített kiadása. Ára 30 kr.

— A „*Magyar Könyvszemle*“ második, márczius-áprilisi részét fűzetelt megkaptuk. Tartalma igen érdekes; az első ezikkben *Fraknoi* ismerteti *Pázmány Péter* négy ismeretlen munkáját, a második ezikkben *Szabó Károly* sorol el a XV-ik század utolsó negyedéből és a XVI-ik század folyamából 50 magyar nyomtatványt, melyeknek jelenleg egyetlen egy példánya sem ismeretes; ezután *Rómer Flóris* értekezik „*Egy*, *Beatrix* királynénak ajánlott ösnyomatvány“-ról, végre több kisebb magyar-könyvszemle cikkek zárja be a füzetet. A tartalmas folyóirat előfizetési ára egész évre 2 frt 40 kr. E küldeménynyel együtt vettük az „*Archaeologiai Értesítő*“ negyedik számát, változatos tartalommal.

— *Az orsz. magyar gazdasági egyesület* által kiadott „*Állattenyésztési füzetek*“ első füzeté megjelent; ára 1 frt.

— *A nemzeti színház* drámaíró bizottsága két eredeti művet ajánlott, szótöbbséggel előadásra. Egyik: „*Az ercoles leánya*“ drámalettel egy felvonásban, *Bercsenyi Beldtől*; másik a *Karácsonyi-pályázaton* elismerésért méltatott „*Iskarith*“, szomorujáték öt felvonásban, *Várady Antaltól*.

— *A népszínház* legutolsó ujdonsága egy eredeti bohózat: „*Nyomoruság a korszakban*“, melyet

Csepregli János és *Rákosi Jenő* írtak. Ennek a korszaknak elég volt egyszer a kúra járni, hogy összetörjék. Nem tetszett. Népessé után került az alapötlet, mely egy megbűvölt korszól szól. Valami babonázott kutból meríti meg egy jámbor ember, s attól a pillanattól esupa baj és bosszúság éri. A kinek a korszó a kezébe kerül, azt minjárt megszállja a roz; ingerlékeny és veszekedő lesz, a mi a második felvonásban mulattató, hanem aztán annyit ismétlődik, hogy unalmassá válik. Van a darabban vastag izléstelenség is, mely egy keserűvízforrás hatásában kereste az olesó komikumot. Ezt a magas karzat mely öbleiből megkaczagták, de máshol visszatérés fogadta, a népszínházi bizottság pedig túrléte-tett belőle a későbbi előadásokra. Az bizonyos, hogy a korszóbeli fátum a népszínházra is gyakorolta hatását, s a mint hozzá nyult, ezt szintén megszállta a — roz.

Közintézetek, egyletek.

— *A magyar tud. akadémiá* máj. 1-jén tartott ülésén két érdekes történelmi felolvasás volt, egyik *Szilágyi Ferencz* től, mely a germanizáció koráról, a másik pedig *Fraknoi* Vímóstól, mely *Verbőcziről* szólt. *Szilágyi F.* az általa annyiban buzgóssággal tanulmányozott *II. József* császár korából mutatott be új részleteket. Legelőször is azt ezafőta meg, mintha magyar főurak lettek volna azok, kik a császárnak ajánlották, hogy a latin holt nyelv helyett a németet, mint életalkalmaztassa a magyar közigazgatásnál. Magának *József* császárnak az eszméje volt az, s 1784 ápr. 26-kán kelt kéziratban értesítette gr. *Eszterházy* Ferenczet, a magyar- és erdélyországi udvari kancellárt, hogy a hadi és polgári közigazgatásban csupán a németet, mint birodalmi nyelvet lehet használni. Már 1784 nov. 1-én a hivatalos ügyeknek németül folytatását meg kell kezdeni, e példát más kormányhatóságok is kövessék, s három esztendő elteltével minden törvényeknek a peres ügyeket németül kell folytatni, valamint a pesti egyetemen, s más főbb és alsóbb iskolákban is a németnek kell a tanymulnek lenni. Végre bármely világi és egyházi hivatal elnyerésére számot csak németül tudóknak lehet tartani.

E rendeletre gr. *Eszterházy* kancellár máj. 8-án válaszal, és a császárt a figyelembe veendő nehézségekre figyelmeztette, többi közt arra is, hogy a magyar nyelv valódi állásáról Magyar- és Erdélyországban ő felsége igaz és teljes tudósítást nem kapott, mert legszámosabban a magyar nyelvet beszélik s csak összesen képeznek a többi népek annyit, mennyi a magyarokat felülmúlja. Hasonló értelemben írt föl a két kancellária is, de hasztalanul; a császár ezeknek azt válaszalta, hogy ő nem az, ki a szappanbuborékok golyóiból gyanánt tekintse. *Eszterházy* kancellárnak pedig, azon hamis magyarázattól, mintha ő a magyar anyai nyelv teljes kikészítőséget akarná, neheztelést fejezte ki, egyszersmind a végrehajtásra vonatkozó további utasításokat adott, melyek közül, mint kiválólág érdekes legyen itt a következő megemlíte: „A német, mint a közügyekben általános bevett nyelv, fog jövődében az országgyűléseken is használatni, annál fogva három esztendő múlva, oda olyan követelt küldeni nem lehet, ki azon nyelvet nem tudná.“

A megyék is föliratokban tettek óvást e germanizálás ellen, s a közeleményt a nemzethez illő módon tolmácsolták. A császár azonban még tovább ment, s 1784-ben márcz. 7-én az erdélyi guberniumhoz intézett levelében azt az óhaját nyilvánította, hogy az óltári szentség és keresztség kiszolgálása se latinul, hanem németül történjék.

Szilágyi megemlékezett értekezésében *Miklós Mátyas* vasmegeji szolgabíróról is, ki midőn 1784-ben a germanizáló rendeletet kihirdette, nagyon röviden tette közhírré, hogy a császár mit parancsol. Noha magában véve ártatlan eszelemény volt, a császár nagyon fölhaborodott az eset miatt, s gr. *Bathányi Lajos* főispánnak is pusztulni kellett a szolgabíróval együtt. Főispán gr. *Bathányi* Maximilian lett, ki az esetet a császárnak följelentette volt.

Fraknoi Vilmos értekezése *Verbőcziről* új adatokat tárt föl. Noha igen sokszor emlegetjük *Verbő-*

cyt, kimerítő életrajza ma sines megírva. Fraknói nem is erre vállalkozott, hanem szerencsés kutatásainak több adatát adta elő, s érdekes képet is nyújtott az akkori viszonyokról. Verbóczy szerény közneves családból emelkedett ki, saját tehetsége által. Nevél 1498-ban, mint a királyi kuria jegyzőjével találkozunk egy okmányon. Valószínűleg 1470 körül született, s a beregmezei Kerepecz volt családja félszéke. Kerepeczi Barla és Janó 1429-ben vásároltak meg az ugyecamegyei Verbóczy helységben egy kúriát, s utódjaik innen kezdték használni a Verbóczy nevet. A híres jogász épen akkor élt, mikor a nemesség küzdeme megkezdődött az oligarchák ellen. Verbóczy az alsó nemesség egyik vezére lett, s törekvései arra irányultak, hogy az alsó nemesség döntő befolyást nyuljon a végrehajtó hatalomra, és előkészítsék egy nemzeti király választására. Ezt el is érte. Az 1500-1507-iki országgyűléseken az országtagokból 8 főrendű tanácsos mellé az alsó nemességből 16 választott s 1505-ban az országgyűlés kiondta, hogy ha Ulászló trónörökös nélkül hal meg, a nemzet magyart fog választani királynak. E végzését Verbóczy, mint országbíró fogalmazta és hirdette ki. Az alsó nemesség fényesen be is bizonyította hálját. Az egyetemi könyvtárból találta meg Fraknói egy nógrádmegyei számadás nyomán, hogy Verbóczynek az országgyűlés nemzeti juttatás szavazott meg, minden jobbágytelekre a rendes adón felül 2 denárt vetvén ki, a mi 8000 frtot közelített meg, akkoriban nagy összeget. Ez az első eset, mikor magán ember jutalmazására adó szavattak meg. Ez eset Verbóczyról még kétszer ismétlődött, és soha többé nem fordul elő.

Verbóczy buzgón pártolta Szapolyai Jánost is, ki a nemzeti párt trónjelöltje volt. Szapolyai befolyása alatt állt az 1514-iki országgyűlés, mely Verbóczy törvénykönyvét elfogadta, de annak törvényes kihirdetése elmaradt, alkalmasint me annak udvar és arisztokrácia az alsó nemesség befolyását látta abban megerősítve. Maga Verbóczy is visszavonult Erdélybe 1515-ben, de II. Lajos trónralépte után ismét megjelent a közélet terén, mint királyi személynök. A jeles képzettségű férfi több politikai küldetésben is szerepelt. Így 1519-ben Velencében és Rómában járt, hogy Miksa császár halála után II. Lajosnak császárrá választása érdekében működék. Velencében magyar nyelven tartotta beszédét a senatus előtt, s azt kíséretének egyik papi tagja tolmácsolta.

Az érdekes értekezést a jelen voltak élnék éjjezése közt be végezte Fraknói.

A történelmi társulat máj. 4-iki havi ülésén Deák Farkas értekezett az 1610-ben Báthori Gábor ellen intézett székü merényletről. Az adatok egy régi családi levéltárból voltak a hunyadmegyei Nagy-Rápoltról, és Sándor Lajos küldötte föl. A Kendi István és Kornis Boldizsár által forralt, de meghiusult merénylőre, s ezek intézkedése elfogadására és kivégzésére vonatkozó részletes adatok ezek. — Ezután Szilinsky Mihály olvasta föl Veghelyi Dezső jelentését a galgözei levéltárról, hol a történelmi társulat egyik kutató bizottsága több érdekes okiratot talált az Árpád-korból is, s általában érdekes adatok és levelek kerültek napvilágra. Még György Endre egyik párisi levelét olvasták föl, mely az ottani könyvtárakban tett kutatások kevés eredményét tudja. Új tag gyanánt tizenöt jelentetett be.

A magyar mérnök- és építész-egylet május 28-án d. e. tíz óraker tartja közgyűlését a Kisfaludy-teremben. Az erre feljövő tagokat a vasutak és gőzhajó-társulat árkedvezményben részesítik, ha az igazoló meghívást a jegyváltásnál bemutatják. Közgyűlés után egy hétig tartó nagyobb kirándulás lesz, ha május 22-ig legalább száz résztvevő jelentkezik s azok a, vagy hatvan forintot tehet, uti költség felét Ambrozovics Béla egyleti titkárhoz beküldik. Kirándulás közben megvizsgálják a Kézcsatorna zsilipjeit, az aninai szép vonalat és vasútvégeket, a temesvári-orsovai vasút némely nevezetese pontjait s a mehádiai fürdőt.

Az orsz. kisdédvő egyesület m. hó 30-iki közgyűlése Tisza Kálmánné elnöke alatt folyt le,

s legelőször is az alapszabályokon tettek módosításokat. A többi tárgyakból főlemlítjük, hogy az egyesület gyümektertesző-képző intézete őszszel a kholera-árvaházzal egyesülve, a szegények háza mellett levő új épületbe fog áttelepezni. A budapesti Fröhel-nőegyesület bejelentette, hogy az egyesület felügyelete alá helyezi magát. Legtöbb vitát idézett elő Ürményi József alelnök lemondása, minután lemondó levelében szemrehányásokat tett az új épület építése s berendezése körül történt eljárásra. Végül lemondása egyhangulag elfogadtattott s ugyó, mint Trefort Ágoston tiszteletbeli tagoknak választott meg. Még egy rendkívüli közgyűlést fogunk tartani a tisztviselők megválasztására.

A nemzeti tornaegylet m. hó 29-én tartotta évi közgyűlését. Tavaly nem hivott egybe közgyűlést a választmány, mert az egyet ügyei 1874-ben és 1875 elején oly rosszul állottak, hogy létele volt komolyan veszélyeztetve s nem akarta kitenni az egyetlet a közgyűlés netaláni feloszlást rendelő határozatának. Azóta a viszonyok némileg javultak, a választmány a függő terhek tekintélyes részét letérlesztette. — A tagok száma 1873-ban 681 volt, most csak 446, tehát 235-el kevesebb. A gyakorló tornászok száma 250-re rugott. A nyilvános és magán gimnasiunok, réáliskolák s egyéb intézetekből 1425 növendék tanittatott a tornázásra, 25-el kevesebb, mint a megelőző évben.

Egyház és iskola.

Országos r. katolikus elemi iskolái alap. E név alatt fog kezeltetni, a többi közalapok módja szerint, ama tőke, mely a fennállott magyar királyi helytartótanácsnak 1864. december 8-án kelt körlevele következéteben r. kath. elemi iskolák czélokra gyűlt össze. Az évi tiszta jövedelem népiskolai tanítók segélyezésére fordittatik.

Az egyetemes tanítógyűlést az idén Szegeden akarták megtartani, hol íparkiállítás, dalárünnep és a Dugonics-szobor leleplezése lesz. De a tanítógyűlés alkalmasint elmaradt, mert az árvíz sok bajt okozott Szegeden. Némelyek Kolozsvárra akarták volna áttenni, de ott meg a tűz pusztított.

Mi ujság?

A kolozsvári tűzkárosultak jávára helyben Kolozsvárt és a Királyhágon tul élnék részvétellel folynak az adakozások. A Királyhágon innen a Duna és Tisza áradása által megkárosult egész vidékek insége vette igénybe a közfigyelmet és jótékonyságot. De e csapások mellett sem mulaszthatjuk el főlemlíteni olvasónk előtt, hogy Kolozsvár közönségének épen azon része vesztette el mindenét a tűz által, a mely rész a kisiparnak volt becsületes, munkás képviselője s mely segély nélkül évek folytán sem lesz képes a szenvedett csapást kiépülni. Helyeseljük tehát azon felszólítást, melyet erdélyi származású írók (Szász Károly, Szilágyi Sándor, Gyulai Pál) a napilapokban közé tették a kolozsvári tűzkárosultak segélyezéséjében, s az általok megindított adakozások számára mi is megnyitjuk lapunk hasábjait, s az aláírást szerkesztőségünk részéről tíz frtal ezennel megkezdjük.

Az iparmű- és régiség-kiállítás. A gróf Zichy Pál-Ferenczné által indítványozott s a vallás-és közoktatási miniszter elnöke alatt egy szakértő bizottság által rendezett iparmű-és régiség kiállítás országiszerte nagy érdeklődést ébresztett. A czél, mely vele össze van kötve, t. i. a vízkárosultak segélyezése, magában is elég indok lehetett volna az érdeklődést fölkelteni. De a választott eszköz maga csak fokozta s méltán is fokozhatta azt. Hazánkban egyesek, testületek, egyházak s intézetek birtokában tömördek iparműkines s beces régiség van, melyet csak tulajdonosaik vagy aránylag kis kör ismer, mely valószínűleg soha sem fog állandóan a nyilvános muzeumokba kerülni, de a melyet mégis érdemes volna ismerni, meghatározni, s a nyilvános tudalom közikincsévé tenni. Elismerést érdemlő készséggel küldöttek be sokat tulajdonosaik, s most már nagy tömegben, szakértőleg rendezve várják a kiállítás megnyitását, mely e napokban be is fog következni. Hiszszük, hogy a főváros mellett közön-

sége, magáért a kiállításért nem kevésbé, mint a jótékony czélért, sietni fog azt tömegesen megnézni s nem csak a kíváncsiság, hanem a tanulmányozás szemeivel is tekinteni egy oly gyűjteményt, mely századok művelődési és műtörténelmére vet latogót s nemzeti önértéküket is föltötte alkalmas emelni azon meggyőződés által, hogy hazánk, különösen nemzeti virágzásuk különböző korszakaiban, a műipar tekintetében sem állott az utolsó sorban Európá mellett országai között. S e tanulás és e nemzeti önérték megszerzése tekintetéből különösen óhajandó, hogy a tanintézetek serdült s értebbeb önjádekei is csoportosan látogathassák meg a kiállítást, s a mit könyvekből nem, vagy csak alig és tökéletlenül tanulhatnak meg, a közvetlen szemlélet utján tanulják s nyérjék meg. Ugy tudjuk, e szintén nem utolsó rendü czél elérése könnyítve lesz oly intézkedések által, melyek szerint a tanintézetek növendékei, a többi közönségénél mérsékeltbb áratk mellett fogják a kiállítást megzemlélhetni. Valóban, a régi igazság újra bebizonyul itt, hogy szép czélt nemes eszközök emelnek, s egy áldás töbel jár körülöte. Minden irányban a legszebb sikert óhajtuk a nemes kezdeménynek. A kiállítás megnyitásának napja még nincs meghatározva. Nem az akadémiá palotájában lesz, hanem gróf Károlyi Alajos palotájában, a muzeum mögött, hol nagyobb helyiség kinkelozott. A kincsek egész tárháza gyült már össze. Barthelmus bécsi építész és díszítő, ki a világtárlat alkal-mával kiváló izlést tanusított, dij nélkül ajánlkozott a kiállítási helyiség fölkelésítésére. A Haas Fülöp és fia híres czég a díszítéshez székséges kelmét adja. Gr. Zichy Edmund ezer frtot érő pompás szekrényeket engedett át, melyek a kiállítás után a muzeum birtokába jutnak.

József főherczeg nejevel együtt a múlt héten Kis-Jenőn idözött, hol a lakosság a tisztelet kifejezése közt fogadta öket. Diadalul alatt várták az érkezőket, kik az uradalomhoz tartozó puszták megtekintésére mentek. A kaszinóban táncszéltyt is rendeztek, melyen a herczegi pár is megjelent, aztán fáklvány zenével tisztelegtek, s Patóli Károly erdöhegyi ref. lelkész tolmácsolta melegen a tisztelet szavait.

Mária Henriette belga királyné, József főherczeg növere, e hó 3-án este Budapestre érkezett; s az indöházánál József főherczeg és neje, Thaisz főkapitány és az államalfőnök fogadták. A királyné két hetet fog itteni rokoni közt töltöni. A királyné nővérével, Erzsébet főherczegnövel s ennek leányával Mária Terézia herczegnövel érkezett, s a belga királyné leánya, a köztimék élő Luiza herczegnö (hg. Koburg Fülöpné) elöbe utazott. A fejedelmi vendégek, József főherczeggel s ennek nejevel együtt csütörtökön megjelentek a nemzeti színházban, hol a „Bánk bán“ operát adták elő. A királyné előadás közben az udvari páholyba magához hívatta az opera szerzőjét, Erkel Ferenczet, nyajas kérdéseket intézett hozzá, többi közt a „Hunyadi László“ opera felöl is, melyet korábbi látogatásából ismer.

Deák-siremlékére már kihirdette a pályázatot az országos bizottság. Az ültvényekkel körülveendő emlékek építészeti jelleggel kell bírnia de a stílt szabadon választhatja a művész. A költségvetés százezer forintnál nem mehet többre. Anyaga lehet syenit, porphy, gránit vagy gránit tömörök, a márványok közül kemény carrarai, míg bensejében a nemes márványfajok bármelyike alkalmazható. A külsziszintéz a bronz sines kizarva. Ez évi szeptember elsejéig kell a terveket beadni a képviselőházi irodába. Az első dij harmadfelezer, a második másfelezer, a harmadik pedig ezer frank aranyban. De a bizottság az első díjat nyert terv kivitelére sem kötelezi magát. Külföldi művészek is pályázhatnak s a hirdetés francia és német nyelven szintén megjelenik.

A branyiszközi csata emléke. A szepességi-honvédegyelet a branyiszközi győzelmi emlékek ün-nepélyes leleplezését május hó 21-re tűzte ki. Az emlék Löcsén van felállítva. Kezdetben a branyisz-kői magaslatra tervezték, de mióta vasuti közlekedés van, a branyiszközi ut elhagyatott, s ott csak nagyon kevesen látják, de annál többen rongálhatnak a csinos emléket, melyet Faragó József készített, s a

prakfalvi gyárban öntötték Aradi János igazgató felügyelete alatt.

Berzsényi emléket Vasmegye közönsége ün-nepélyesen készül megülni e hó 6-án Szombathelyen, a megyéhez nagy termében, Szabó Imre püspök elnöke alatt, ki a megnyitó beszéd tartására is vállalkozott. Reggel taraczkok durrogása hirdeti a nap jelentőségét, s a házakat lobogóval díszítik. Az ün-nepélyen lesz ének és szavaltat a költö műveiből; alkalmi költeményt irt és szavalt Ehen Gyula, emlékbeszédet mond Balogh Gyula. Másnap külön vonaton mennek Kis-Czellig, onnan kocsikon Egházsas-Hetyére, hol a költö szülöházára illesztett márványtáblát leplezik le, melyen e fölirat van: „Itt született Berzsényi Dániel. Születésének első százados évfordulóján, 1876. május 7-én, kegyeletos emlékül Vasmegye közönsége.“ Itt Königsmayer Károly kanonok mond megnyitó beszédet, emlékbeszédet tart Nagy Károly k.-sömli lelkész, s lesz ének és szavaltat. Az ün-nepélyt Kis-Czellben rendezendö társas ebéd fejezi be.

A Margitszigetre e hó első napja óta ismét gözhajók járnak. A szép szigetén alig van itt-ott egy kis pázsit, felér homok borítja a talajt, néhol két lányi magasságnak. Csak a fák lombjai zöldelnek dusan. Ezek is sokat szenvedtek, s a jégzajlás némelyikről lehántotta a kérget, s most a sebeket kenőccsel vonták be. Száz meg száz munkás dolgozik naponként a szigeten. Az épületek már helyre vannak állítva, s ezekben nem is történt oly kár, mint híresztelték; a szép fürdőnek pedig semmi baja. Hanem az iszap eltávolítása nagy dolgot ad. Nem is horadják el, hanem a fákot tisztás helyeket fölszántják, hogy a homok alá kerüljön s a termöl felészüre jussan, aztán fűmaggal vetik be. A hol mélyebb a homok, hogyan az eke bearmá, ott árkot ásnak, s a kiemelt föld helyébe a homokot teszik.

Öngyilkosság. Balázsovics Mór, fővárosi alügyész e hó 2-én a Margitszigeten agyonlötte magát. Körülbelöl 40 éves volt, s jó tisztviselő; utóbbi idökben azonban hozzá közel álló emberekert sok adósságot kellett fizetnie, s az anyagi romlás miatt vetett véget életének.

Az „Ellenőr“-ben a „Holmi“ írójának nem tetszik a „Vasárnapi Ujság“ legtöbbsz számának néhány „egyveleg“-beli aprósága. Ugy találja, hogy ez apróságokban furesa tudomány foglaltatik. De kérem szépen, az „Egyveleg“ czimü pótló rovathban nem is tudományt hirdetünk, hanem holmi apró közleményeket szedünk össze, nagyobb részt tudományos folyóiratok vagy apróságáiból és elsö rangu külföldi lapok hasonló rovataiból. Aztán vannak ám némelykor furesának tetsző dolgok, a melyek tudományos vívmányok és találmányok előfutárjai! Különben a „V. U.“ „Egyveleg“-re nézve mindenesetre csak hízgelő lehet, ha méltatásuk a nevezetes politikai események sorában foglal helyet.

Az „Egyveleg“ rovat vezetője.

„Az Anker“ élet-és járadékbiztosító társaság múlt hó 15-én tartotta meg rendes közgyűlését. A számadó jelentésből kiveszszük, hogy az 1875. év különösen az üzletszaporodás tekintetében a társaság 17 évi fennállása óta a legkedvezőbb évek közé tartozik. A biztosítások átlaga volt 92,891, szerződés 114,698,884 frt 8 kr. tökével, a biztosító alapok határozott díjjakkal öszekötött biztosítások számára tesz 8,926,202 frt 40 krt, tehát az összes biztosítások 26,199,177 frt 26 krt tesznek,

melyek általában pupilláris biztonságot nyújtó értékekbe vannak fektetve.

A bevételek 1.322,214 frtot tettek, és 113,738 frt szaporodást mutatnak, a biztosító alapok pedig 338,403 frt 38 krral emelkedtek az előző évhez képest. A halandóság nem érte el a várt számot. Az 1870-ben nyerevényjuttalékkal biztosítottak osztaléka a lefizetett díjak 19%-át teszi.

A közgyűlés egyhangulag helybenhagyta a jelentést, megadta az abszolutoriumot és részvényenkint 126 frtnyi osztalék kifizetését határozta el.

Adakozás az árvízkarosultak részére.

Közlemény. A Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez beküldetett:

Szalaföröl Antal D. ref. lelkész által az ottani egyház 10 frt. — Sz. Fehérvárról Pete Imro 1 frt. — Nagy-Körösről öz. Esser Károlyné sz. Jalszovizky Luiza gyűjtése 21 frt 60 kr.

A IX. közlemény összege 32 frt és 60 kr. Eddig begyűlt összesen 555 frt 75 kr. és két db. magyar arany.

Halálozások.

Gróf Teleki Domokos, az erdélyi részeken a politikai, térsádelmi és egyházi közélet egyik első rendü bajnokja, a magyar tud. akadémiá tiszteletbeli tagja, és igazgatótanácsosa, a történet és politikai irodalom alapos munkása, élte 67-ik évében, Kolozsvárt elhunyt apr. 30-án. Halála Kolozsvárt, mint az egész országban közrésztvéte keltett. Tetemei május 3-án Nagy Péter erdélyi ref. püspök által végzett rövid gyászszertartás után Kolozsvárról Gernyeszre a családi sírba szállittak.

Tomesváry József, a közélet egyik legismertebb nevé feria, Csongrádmegye főispánja, meghalt e hó 4-én Budapesten.

Elhunytak még: Fábry honvédezredes s a központi honvéd ruhatar főparancsnoka. — Kornis Pál ügyvéd s a szabadszabadszázados, 52 éves korában Pakson. — Nagyvárad Ferenzy János, 1848-ban Tordamegyében rögönbírsági elnök, Torda városának az 1848 előtti években tanácsosa s 6 éven át városi főhadnagy, 75 éves korában. — Király Lajos, Györmegye volt főmérnöke, 72 éves korában Győrött. — Cherven Tamás, a beszterbányai káptalan kanonokja, 83 éves korában. — Csicsmanczay Pál, a főváros egyik ismert polgára. — Böleskey Benjamin, dunaföldvári városi képviselő s az ottani népbank igazgatója, 50 éves korában. — Rosos Mihály nyug. főhadnagy és közbirtokos Veszprémben, 88 éves korában. — Kovács Benó mérnök Deveszeren. — Pekárovics János, petrovillai plébános. — Vermes-Bankovics Borbála asszony, tiszteletre méltó matróna, ki 1848-ban minden ezüztjét a hazának ajándékozta és azontul is sok jótékonyágot gyakorolt Szabadkán 86 éves korában. — Kaeskovics Sándor országgyűlési képviselő neje szül. Erős Krisztina asszony Laposvárt 50 éves korában. — Özv. Tikos Istvánné szül. Komlóssy Terézia asszony 68 éves korában Debreczenben. — Gróf Folliot de Crenneville Lajos, az erdélyi kir. főkományszékek volt elnöke s kir. biztos, Szvjácza, Montreauxban, 63 éves korában.

Szerkesztői mondanivaló.

G. S. Ön egy ir Debreczenről, mintha legalább is Hong-Kongról, San-Franciskóról, vagy nem tudom, melyik városról írna a föld tulso oldalán; s ismeretes dolgokat, a Csokonai-szoborról és házról, meg a két tornyu templomról, úgy beszélt el, mintha ön volna az első, aki Debreczent a világunk fölfedezte!

H. L. A dalokban semmi sines. A „Levente“ czimü románéz tárgyból erősebb, hangulatkelebb s

sinezettebb kidolgozással lehetett volna csinálni valamit. Így azonban ez sem ér többet azoknál.

„Bolyák“ vagy a tavasz első szengéi“ között a komoly tartalmak nevelőeszköz, a vigak pedig eszomorítók. Deák haláláról többek közt így szól:

„Hazánk szeméfnye, te szép, fiatal Pest, Márványhomlokodra a festő so' se fest! Ily diés arcképe! Utas a keresep Temetöben így nagy halottat ne keress.“

Ennél csak az jobb, a mit Kossuthról ír.

„Oly igaznak lenni bajos,
Mint a néző Kossuth Lajos!“

igy kezdü s ezzel végzi:

„Éveidnek száma harmad
Hatyánra emeltessék;
Eztáni bánatindak
Vegyők a harmad gyököt.“

Szeresse tehát tovább is hivatlatát (a tanítóit hivatalt) „az ifjai szív egész bevétel.“ s inkább gyötörje magát az ön által gyűnevezett „hájfjélt növendékekkel.“ mint hogy ilyen verseket faragjon.

Sz. N. Nines mit esödelni rajta: a nagyon jó s a nagyon rossza soká visszamelelésköz az ember; csak a középsezü, közönyös ée mindennapi a mit könnyen felejtünk. Mostani küldeményé ép oly gyöngye mint az előbbi. Résznélről lelkiismeretlenségnek tartanók önt csak egy hajszálynyi reményvel is bízattik.

P. Z. Falusi költöszete elég falusi; de költöszetnek ugyan egy szikróját sem felezhettek föl benne. Próza az, uram, a legfáladatlanabb és leglaposabb, a mi csak lehet a világon.

Tavasszal. „A felebaráti szeretet nevében“ kémi kritikánkat: ez csakugyan eredeti gondolat; eredeitbb mint a mennyi egész versében találat. A vers maga gyarló s csakugyan a felebaráti szeretetre szorul, mely nem kritikát, hanem élendést gyakorol.

„A Nemesis boszja“ nem közölhető. A kéziratot átveheti szerkesztőségünkben.

SAKKJÁTEK.

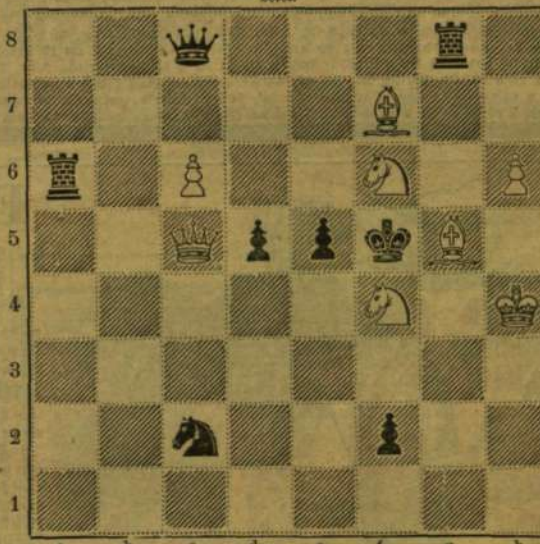
857. sz. feladv. Dr. Gold Samutól (Bécsben).
A pesti sakk-körnek ajánlvá.
Sakk.
Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

852-dik számu feladv. megfejtése.
(Kürschner Miksaólt Nürnbérgben.)

Világos. Sakk.
1. He5-d6 ..... f6-f5 a)
2. Hf4-h5 ..... t. sz.
3. B-hf4-fg ..... mattot ad.
a)
1. .... e7-d6;
2. Fe5-d4 ..... Ke5-d4
3. Hf4-d3 mat.

Helyesen fejtették meg:
VESZPRÉMBEN: Fülöp J. SZIGETSÉPEN: Mayer K. GELSEN: Glesinger Zsigm. BUDAPESTEN: K. J., F. H. és SÁROSPATAKON: Gérecz K. Németh P. DEBRECZENBEN: Zagyva I. KECSKEMÉTEN: Galambos K. MISKOLCZON: Hartmann Ist. SZATMÁRON: Vass János. és Friedmann J. A PESTI sakk-kör.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. Egyetem-ter. 2. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónap és hetinap	Katholikus és protestáns naptár		Görög-ország naptár	Iraeliták naptára	N a p	
	aprilis (6)	április (6)			kéi nyug.	kéi nyug.
7 Vasár.	A 3 Sz. Jós. oltalma	A 4 Jubilato	25 (3) Márk év.	13	6. p. 6 p.	6. p. 6 p.
8 Hétfő	Mihály jelentés	Ákos	26 Basilius	14 Pessalisch	4 35' 19 este	3 43
9 Kedd	Niz. Gergely	Gergely	27 Simon pápa	15 Szem	4 33' 20 8 0 4 2	
10 Szerd.	Antonin pápa	Hermína	28 Visztelez	16	4 31' 22 9 11	4 26
11 Csüt.	Beatrix	Berci Asp.	29 János és Sos.	17 Szoth.	4 30' 23 10 16	4 57
12 Pént.	Pongrácz	Nereus	30 Jakab	18 Lang Bömer	4 29' 24 11 13	5 37
13 Szom.	Szérvácz püspök	Mucius	1 Május Jerom. pr.	19 Sabb. 1. per	4 27' 26 11 58	6 27
					4 26' 27 regg.	7 29

Tartalom.

Berzsényi Dániel (arckép) — Búcsuzás Keme-nesaljától — Rojti Palkó. — Vázlatok Philadel-phiából (négy képpel). — A Margit-lúd (képpel). — A vasuton való utazás veszélyessége. — Strogoff Mihály utazása (képpel). — Egyveleg. — Melléklet: A néprándorlás hete. — Nagy kövekből készült emlékek és sirhallok (négy ábrával). — A hétről. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egy-leték. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Adakozások. — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti-naptár.

302 HIRDETÉSEK. Hirdetéseink számára hirdetőinket elfogad...

HIRDETÉSEK.

Hirdetéseink számára hirdetőinket elfogad. Hirdetéseink számára hirdetőinket elfogad...

HELLF. P. 1747 Budapest, II. ker., fűtőca, a keresek bank épületében, ajánlja nagy választékú raktárát...

Rothauser Testvérek Budapest, király-utca 1, Petrovits-féle házban. Fiók: Hatvani-utca 16.

Tek. Török József urnak Budapestben. Juhászunk 4 hétig kőszvényben szenvedett...

FARKAS ISTVÁN gazdasági gépgyára Gyári helyiség Pesten, III. utca 6. szám alatt.

SCHULHOF ADOLF Budapest, ország-ut, Károlykaszárnya 24. szám alatt. czipő-gyári raktárában.

Margitszigeti gyógyfürdő Budapest főváros közvetlen közelében. 35° R. meleg artzi forrás...

Feiweil Lipót első magyar vasúti és takaréktűzhely-gyári raktára (alapított 1846-ban).

Jónak bizonyult gyakorlati cikkek! Kétféle dohány-gépek. Kétféle dohány-gépek...

URI INGEK csupán jó kelmék. Chiffon sima mell díja f. 1.50...

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szm).

JELKY ANDRÁS rendkívüli kalandjai ötödfel világrészben.

Kedély és idegbetegek felvételnek Dr. SCHWARTZER FERENCZ kir. tanácsos menhelyében...

KERTÉSZ ÉS EISERT Budapest. Itáliai megízelt utatvél mellett gyorsan eszünkötlen...

REGÉK. WOHL STEPHANE. Második bővített kiadás. Hat fametszettel.

PLACHY és KALLINA BUDAPEST, koronaherceg-(uri-) utca 14. szám. rőfös női divat-és kész fehérmű-kereskedésüket...

2rtos részletekre valóóság igazi amerikai eredeti varró-gépek SCHOTT testvéreknekél, Budapest, bécsi-utca.

12 évi siker minden kétség fölé helyezé, miszerint Thedo tanár SZAKÁLL-HAGYÁJA.

Dr. LENGIL FR. NYIR-BALZSAMA. Már magában a növényi nedv, mely a nyirból...

A KÉM. REGÉNY. COOPER FENIMORE J. Angolból fordította CSERÉY JÓZSEF.

Helyiség-változtatás. Az eddig bécsi-utca 15-ik szám alatt fennállott férfiruha-üzletem...

Különös figyelemre méltó! A híres dr. FORTI-féle sebtapasz.

Forti László. Iktia: Béla, raktár, 5-utca 59. szám. Forti László, Iktia: Béla, raktár, 5-utca 59. szám.

Klimaticus gyógyhely és hidegvíz-gyógyintézet

TÁTRA-FÜRED

(Schmecks).

Idénmegnyitás május 20-án.

Egy órányira a poprad-felkai állomástól (kassa-oderbergi vasút) a központi Kárpátokban 3280' ten ger feletti magasságban egy ősi fenyveserdőközepén fekszik. Észak felől a hegyek által védve, csak a mosolygó dél felé tekint, havasi levegővel, balszamos illatával és szép alpesi virányával.

Az ott alkalmazott gyógyeszközök közül kiemelendők: 1. A hidegvíz-gyógyfürdő a tudomány ezen ágának legújabb elvi és vívmányai szerint, esetleg villanygyógymóddal összekötve. 2. A forrás-gyógykezelés (vasas, kénés és tisztán szénássavas víz). 3. A belélegzések (Inhalatión) megfelelő készülékekkel. 4. A rendszeres savgyógyfürdő. 5. A svájci és törpe-fenyő-fürdők.

A fennemelt gyógyeszközök javára vannak: agy- és gerinczántalmaknál, hidegkénel, az idegrendszer ingerültségénél (idegességnél), álmatlanságnál, a nemzószervek gyengültségénél, haskómországnál, szerves szívbetegségeknél, vesebetegségeknél, sápkórban, idült gyomorhurutokban, hajkórban és annak utóhatáiban, és aranyeres bántalmakban, különösen ajánlható mint utócura Karlsbad, Marienbad, Ems és Franzensbad használata után.

Itt a tavasz határozott jelleget, szép, gazdag tenyészettel s a fenyvesek balszamos illatát árasztó ki-gyógyulási körülmény miatt, egy melegebb felöltözéssel is szükséges, mely azonban reggeli 8-9 óra tájban mint feleslegesség válik. Az ősz időnyire állandó, derült és felelte idő.

A vendégek szórakozásáról bőven van gondoskodva; szép sétányok az erdőben, nagybővírt kirándulások kocsi vagy lóháton, vadászat zsergőre és nagyvadra, pisztangyalasat, győzterem szongorával, kávéház számos hírlappal, magyar és német könyvtár, kitűnő zenekar (Rácz), tánc-zigalmak, hangversenyek, tombola stb.

A fürdővendégek kényelmére távirat és postahivatal szolgál, továbbá dohány- és szivar-különlegességek (specialitások) raktára.

Mint fürdőfürdő május 20-ától dr. Hudomel József tár. pesti orvos mikéddik (május 20-ig Post dohánnyra 8.) ki úgy, valamint az alóli igazgatóság szivesen nyújt mindenkinél tájékoztató. Tudakozó levelek május 20-ától Fürdőfelügyelőség Tátra-Füred cím alatt kérének.

A borsod-miskolci gőzmalom társaság, mint Tátra-Füred jelenlegi tulajdonosa, a midőn ezennel a n. 6. közönség becses figyelmét ezen előnyösen ismert hazai fürdőhelyre tisztelettel felhívja, egyszerűsége azon ígéretet adja, miszerint mindent el fog követni, hogy az azt látogató közönség jogos kívánalmainak minden tekintetben megfeleljen.

A borsod-miskolci gőzmalom-társaság.
Radvány István igazgató.

1870-1

Kitüntető:
Bécs 1873 érem-érem. Kőln 1873 érem-érem. Moszkva 1872 érem-érem. egyben legmagasabb kitüntetés ezüst-érem.

FARINA F. Mária 4711 sz. Kőlnben a R. m.

Hogy magyarhoni tisztelt vevőimnek egyedül valódi

KÖLNIVIZ-KIVONATOMNAK
(Extrait d'Eau de Cologne double)

vételét megkönnyíthessem, elhatároztam

VÉRTESSI SÁNDOR udv. illatszerezés úrnál, Kristóffér 1. sz. n. Budapest

kiesinybeni raktárt felállítani, és kérek minden megrendelést a főnebbi céghez intézni. — Megrendelések utánvétel mellett pontosan eszközöltek.

Az én EAU DE COLOGNE-SZAPPANOM a legjobb hatású és bőrcék folytonosan puhán tartására, minden bőrképzést eltávolít, és könnyű habzással fojtán mint betruval szappan is a legjobb ajánlható.

Egy doboz ára 50 kr. — Egy doboz 3 dbbal 1 frt 50 kr.

Nagybani raktárat NEUMANN ALBERT úr, bálvány-utca 16. sz. Budapest, tartja fenn.

Extrait d'Eau de Cologne double minden üvegeseje az alábbi védjeggyel és névönással van ellátva. 1873

Farina
in der Hofapotheke No. 4711
im Postgymnasium

EPILEPSIE
(nehézkör levél után gyógyítatik dr. KILLISCH, kőlni orvos által) Kőln, stadtban, Drezda mellett (Sászországban). Már 2000-nél többben sikerrel gyógyították.

ADAMCSIK JÁNOS
lakatos-mester, Budapest, VII. ker. Wesselényi (aréna) utca 3. sz. a nagykereszt-utca sarkán ajánlja dís raktárát mindenem

takaréktűzhelyekből
lemez- v. cserépalazattal, valamint falazás nélkül. 1899

Vidéki rendelések pontosan eszközöltek, és árjegyzékek kívánatra küldetnek.

Tavaszi idényre
a legjobb selyem- és divat-kelmék, francia Modelle ruhák és felöltők nagy választékban és olcsó árak mellett,

ÁTS ÉS TÁRSAI
női divat és kész ruhák raktárban.
Budapest, szervita-tér 6. sz. 1832

Bútor-ajánlat.

Kiköltözés folytán:
1 pár egytájú siffon-székény 40 frt.
1 két-tájú 50 frt.
1 ágú 20, 30, 40, 50 frt.
1 mosdószékény 13, 15, 20 frt.
1 éjeli székény 5, 6, 8 frt.
1 kihúzható asztal 15, 24, 30, 40 frt.
1 szalon-asztal 15, 20, 25 frt.
1 szalon-garnitúra ripszóból 120 frt.
1 goblemből 140 frt.
1 selyemből 160 frt.

Ajánljuk gazdag raktárunkat mint legelőnyösebb és biztosított-képes bevásárlási forrást. — Vidékre szállítások pontosan eszközöltek. 1940

Képes árjegyzékek díj-nélkül küldetnek.

BÚTOR-BAZAR Budapest, régi posta-utca

VASÁRNAPI UJSÁG

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együttesen: egész évre - 12 frt, fél évre - 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre - 8 frt, fél évre - 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre - 6 frt, fél évre - 3 *

20. szám. — 1876. Budapest, május 14. XXIII. évfolyam.

MÁRIA, BELGA KIRÁLYNÉ.

JÓZSEF nádor neve nem könnyen megy feledésbe Magyarországon. Az ország ötven éves nádora, ki egészen közénk telepedett s mint egy erős kapocs ugyszólván élő megtetesülése volt a nemzet és az uralkodó család között az alkotmányos jó viszonynak, megérdemli, hogy gyakran viszatérjünk s hálás kegyelettel forduljunk emlékéhez. A fővárosban, a nevérol vezetett József-térhen, ha szerény is az a fennálló szobor, de emlékeztetőnek elég, mert eszünkbe juttatja, hogy Budapestnek az a része, a Lipót-város, egészen az ő gondoskodása alatt virágozott fel, s hogy az a legrendesebben épült s legszabályosabb része fővárosunknak, azt nem csupán annak köszönheti, hogy legújabb, hanem leginkább annak, hogy a gondos nádor egy szólván teljes beavatkozással részt vett az utcaik, terek kimerésében, a telkek rendezésében s még az épülettervek megállapítása kérdésében is gyakorolt a magánérdekeket legyezőtő városi hatóságra egy kis jótékony és szükséges nyomást. A dicsőült nádor félszázados működésének politikai részét már felölelte a történelem, s a költészet sem hagyta koszoruzatlanul tisztelt nevét. Ha csak élete és működésének hatása maradt volna is utána: akkor is élne ő Magyarországon emlékében.

De maradtak utána élő emlékeztetők, kik a vérell öröklött némes vonalmat a szomorú időkben is megtartották Magyarországot iránt. József nemcsak magyar jószágokat szerzett, hanem magyar nevelést is adott gyermekeinek. S a gyermekkori emlékek, az atyának és édes anyának (a szelid lelkű Mária-Dorottya főhercegné-szonynak) hatása teljes épségben megmaradt a gyermekekre. Mikor a forradalom lezúgása után az özvegy Mária Dorottya főhercegné Bécsben, az Angartenben teljes visszavonultságban élt: minden jó hír örömhír volt neki Magyarországról; halála után pedig ott találták hagyatékában azt a sok apró kézművet, melyeket a gyöngéd jöltve a csehországi magyar foglyok kézziményeiből drágán összevásárolt. Mintegy végrendelet gyanánt hagyta gyermekeinek ez az idegen származású nő, hogy Magyarországot mint hazájokat szeres-

sék. S a kik a nehéz időkben kénytelenségből távol voltak tőlünk, mikor más napok követhettek, egymás után visszajöttek hozzánk. A nádor egyetlen élő fia, József főherceg, honvédségünk főparancsnoka, állandóan Magyarországon tartózkodik, s ő és neje Klotild főhercegnő már magokban is elég erővel vonzhatták ide azokat, a kiknek különben is a budai vár és alesúthi kastély volt első otthonuk.

Ezelőtt öt évvel volt az, hogy az öreg nádor legifjabb gyermeke: Mária-Henriette Anna, vagyis Mária belga királyné hazá jött egy kis látogatásra s ugy-

itthon felelte magát, hogy csak a másik otthon, a brüsszeli családi kör vonzereje vitte el a nőt és anyát. A gyermek és a testvér szivesen maradt volna a helyen, hol szülői és gyermeksége emléki vették őt körül, hol az emlékektől mintegy megifjodott, hol bályját, a második József főherceget, épen olyan szeretettől és tisztelettel környezve találta, minőt atyjánál megszokott.

A boldogság gyermekké teszi az embereket. Alesúthon is egymást érték az egyszerű, természetes vigalmak, tréfák és játékok, szini előadás, népünne, búcsu s

MÁRIA, BELGA KIRÁLYNÉ.

Ajánlatos különlegességek.

Encrier-magique a legjobb kimeríthetlen francia esoda-téntartó, mely idővel időre tiszta vízzel töltve fel, évekig keresztül folytat a legkiválóbb fró- és másoló-téntát adja. Kétszer és gyákrorint használata valódi kincsek 60, nagyobbak 75, nagyobb 75, kirtó uti ténartó 75, díszesebbek az irántal számára 1 forint 40 kirtó 40 forintig.

90 kr. az eddig fent nem mit kitűnő Petroleum esjeli mérs, teljesen fűt és szaglan, tisztítja és gazdaságos; elegánsabb állatának 1 frt 20 kr. 1 frt 5 kirtó - 3 frt.

2 fr. 20 kr. az ugyan feltalált asztalkést és egyszerű min villát tisztító, igen csiszoló gépeke. 1 doboz tisztító-nyor hozza 50 kr.

1 fr. 90 kr. Perry és társai londoni patentált gép-műves dugaszolója, mely eddig el nem érte tökéletes módon nagy és erőteljes nélkül hozza ki a legmagasabb dugót.

1 fr. 85 kr. az új Baroson, vagyis az időmért előre biztosan jó, egyszerűsége mind hőmérővel is ellátott legmértő (barometer).

20 kr. az készlet a petroleum lámpa-vezek elpatnását akadályoz.

60 kr., 80 kr., 140, 150 a legjobb asztal dí- és meggyőző.

50 kr. Egy angol sardínia-és máz-pléb-ecelenyitő eszköz.

1 fr. egy angol Patent B ser, szobban hordható bios védő-fegyver.

40 kr. egy angol Patent, az apróasztalok, csészék és érdekes új tárgy, rugós-csészék.

1 fr. egy eredeti magyar tapló vadász-sípka. Fejlesz költés-készítik.

1 fr. egy eredeti magyar tapló vadász-sípka. Fejlesz költés-készítik.

Számtalan liyemű újdonságok rajzait tartalmazó árjegyzékek ingyenes beküldésé kívánatra ajánlják: Budapest, Erzsébet-utca 3. sz. **KERTÉSZ ÉS EISERT** Perutya-utca 3. sz. Irásbeli megküldés utánvétel mellett gyorsan eszközöltek.

Édeskuty L.
magyar királyi udvari ásványvíz-szállító
Budapest, Erzsébet-tér 1. szám.

Természetes ásványvizek és forrástermények telepe.

Ezen régi cég, valamint az orvos urak, egy a t. cz. közönség bizalmát bírva, gyors fogvasztásnak örvend, minek folytán azon helyzetben van; mindenkor friss töltésű vizekkel szolgálhatni.

Az ásványvizek valódisága és frissesége tekintetében, a készletek a városi főorvos ellenőrzése alá vannak helyezve. 1906-7

Árjegyzékek kívánatra, ingyen szolgáltatnak ki.

A közel fekvő kellemes sétány és közlemben készült nagy alkalom nyújtani az ásványvíz gyógykezelésére, megjegyezve, hogy az eddigi helyiséget teljesen megújítottuk.

Marionbadi-, seltéri-, korintcai- és budai keserű-víz pohárszáma is szolgáltatnak ki.